

Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi

Erzincan Law Review

Cilt/Vol: 28 Sayı/No: 1 Haziran/June 2024

Sigortacının Gemi İpoteki Alacaklısına Karşı Bildirim Yükümlülüğü

Notification Obligation of the Insurer Toward the Ship Mortgagee

  Dr. Öğr. Üyesi Zeynep ARSLAN*

 10.60002/ebyuhfd.1471680

ÖZET

Sigorta tazminatı, gemi ipoteki kapsamında olan en önemli değerlerden birisidir. Bu nedenle TTK'da sigorta tazminatı ayrıntılı olarak düzenlenmiş ve sigortacıya sözleşmenin tarafı olmayan ipotekli alacaklı lehine bazı yükümlülükler öngörülmüştür. Örneğin, riziko gerçekleştikten sonra ipotekli alacaklının onayı olmadan sigorta tazminatının gemi malikine ödenmesi söz konusu değildir; aksi takdirde sigortacının ipotekli alacaklıya karşı sorumluluğu devam eder. Kanun koyucu rizikonun gerçekleşmesinden önce de sigortacıya bazı yükümlülükler getirmiştir. TTK m. 1024'te ayrıntılı yer alan bu düzenlemeye göre sigortacı sözleşmenin sona ermesine ya da teminatın kapsamının daraltılmasına ilişkin bazı durumları ipotekli alacaklıya bildirilmekle yükümlü

* Yalova Üniversitesi, Hukuk Fakültesi, Deniz Hukuku Anabilim Dalı.

Makale Bilgisi/Article Info: Araştırma Makalesi/Research Article
Geliş/Received: 21.04.2024 | **Kabul/Accepted:** 24.06.2024.

Bu makale, intihal programında taranmış ve iki (kör) hakem incelemesinden geçmiştir. This article was submitted in a plagiarism program and reviewed by two (blind) referees.

Atıf/Cite as: Zeynep Arslan, "Sigortacının Gemi İpoteki Alacaklısına Karşı Bildirim Yükümlülüğü", EBYÜ-HFD, C. 28, S. 1, Haziran 2024, s. (231-267).

Bu makale **Atıf-GayriTicari 4.0 Uluslararası** lisansı ile lisanslanmıştır.

kılınmıştır. Bu çalışmayla rizikonun gerçekleşmesinden önce sigortacının ipotek alacaklısına karşı olan bildirim yükümlülüğünün incelenmesi amaçlanmıştır.

Çalışmada öncelikle gemi ipoteği, ipoteğin tesisi ve sigorta tazminatının gemi ipoteği kapsamında yer almasının şartları kısaca açıklanmış; çalışmamızın esas konusunu oluşturan ipotekten haberdar edilmiş sigortacının ipotekli alacaklıya karşı rizikonun gerçekleşmesinden önceki yükümlülükleri ayrıntılı incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Gemi İpoteği, Sigorta Tazminatı, İpotekli Alacaklı, Türk Ticaret Kanunu, Bildirim Yükümlülüğü.

ABSTRACT

Insurance compensation is one of the most important values covered by ship mortgage. Therefore, insurance compensation is regulated in detail in the Turkish Commercial Code (TCC), and certain obligations are envisaged for the insurer in favor of the mortgagee who is not a party to the contract. For example, it is not possible for insurance compensation to be paid to the shipowner without the approval of the mortgagee after the risk has occurred; otherwise, the insurer's liability towards the mortgagee continues. The legislator has also imposed some obligations on the insurer before the occurrence of the risk. According to this regulation, detailed in TCC Art. 1024, the insurer is obliged to notify the mortgagee of certain situations regarding the termination of the contract or the narrowing of the scope of the guarantee. This study aims to examine the insurer's notification obligation to the mortgage creditor before the risk occurs.

In this study, firstly, ship mortgages, the conditions for the establishment of a mortgage, and the inclusion of insurance compensation within the scope of ship mortgage were briefly explained; the obligations of the insurer, who is informed about the mortgage and constitutes the main subject of our study, were examined in detail before the occurrence of the risk.

Keywords: Ship Mortgage, Insurance Compensation, Mortgagee, Turkish Commercial Code, Obligation of Notification.

GİRİŞ

Gemi ipoteğinin kapsamı TTK m. 1020'de düzenlenmiştir. Buna göre gemi, gemi payı, eklenti, bütünleyici parça, gemi yerine geçen satış ya da kamulaştırma bedeli, kira bedeli, tazminat istemleri ipoteğin kapsamına giren değerlerdir. TTK m. 1022'de bu değerlere ek olarak malik menfaatinin sigorta ettirilmiş olması durumunda sigorta tazminatının gemi ipoteği kapsamında olduğu belirtilmiştir. Çalışmamızın konusu da ipoteğin kapsamına giren sigorta tazminatının sigortacı ile ipotekli alacaklı arasındaki ilişkiyi nasıl şekillendirdiğidir. Dolayısıyla, sigorta tazminatı dışındaki ipotek kapsamına giren değerler çalışmanın içeriğine dahil değildir.

Sigorta tazminatı, gemi ipoteğinin kapsamında yer alan en önemli unsurlardan biridir. Zira geminin hasara uğraması durumunda, ipotekli alacaklı alacağına ancak sigorta tazminatı ile kavuşur¹. Bununla birlikte malik menfaatinin sigorta sözleşmesi ile teminat altına alınması yasal düzenlemelerde zorunlu kılınmış değildir. Buna rağmen sigorta sözleşmesinin yapılması durumunda, sözleşmenin devamında ipotekli alacaklının menfaati vardır. Bu nedenle kanun koyucu, ipotekli alacaklıyı koruyan hükümler sevk etmiştir. TTK m. 1024'te ayrıntılı şekilde kaleme alınan bu hükümler, ipotekli alacaklıya sözleşmeyi ayakta tutma imkânı bahşetmektedir. Mezkûr hükümde sözleşmeyi sona erdiren ya da sigortacının sorumlu olduğu tehlikenin kapsamını daraltan ya da sigorta bedelini azaltan değişiklikleri sigortacının ipotekli alacaklıya bildirmekle yükümü olduğu düzenlenmiştir. Örneğin prim ödeme borcuna aykırılık sigortacıya duruma göre sözleşmeden cayma ya da sözleşmeyi feshetme imkânı vermektedir. Bu durumdan haberdar olan ipotekli alacaklının prim borcunu ödeyerek sözleşmenin devamını sağlaması mümkündür. Aynı şekilde teminatın kapsamının daraltıldığını öğrenen ipotekli alacaklı yeni bir sigorta sözleşmesi akdetmek suretiyle alacağını güvence altına alabilir. Sigortacının TTK m. 1024'te düzenlenen yükümlülüğü ipoteğin kendisine bildirilmesi halinde doğmaktadır. Dolayısıyla rizikonun gerçekleşmesinden önce sigortacı ile ipotekli alacaklı arasında bir ilişkiden bahsedebilmek için ipoteğin sigortacıya bildirilmesi gerekmektedir.

Çalışma rizikonun gerçekleşmesinden önce sigortacının yükümlülükleri ile sınırlandırılmıştır. Dolayısıyla sigorta tazminatının ödenmesi konumuzun dışındadır.

I. GEMİ İPOTEĞİ

A. Genel Olarak

TTK m. 1014'te bir alacağın teminat altına alınması için gemi ipoteği kurulabileceği belirtilmiştir. Gemi ipoteğinin geminin tamamı ya da paylı mülkiyet söz konusu ise belirli bir payı üzerinde kurulması mümkündür².

1 Fevzi **Topsoy**, “Sigorta Primlerinin Zamanında Ödenmemesi ve Bu Nedenle Sigortacının, Gemi İpoteği Alacaklısına Karşı Tazminat Ödeme Borcundan Kurtulması”, İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi Özel Sayı, C. 1, 2015, s. 30 (Sigorta).

2 Gemi payının ipotek ile sınırlandırılması ancak geminin tüm paylarının tek bir malikin elinde bulunmadığı durumlarda mümkün olmaktadır (TTK m.1014).

Gemi ipoteği, alacaklıya, alacağını, gemiyi ya da gemi payını sattırarak, satım bedelinden öncelikle alma yetkisi veren sınırlı aynı bir haktır³. Mezkûr hükmün devamında sicile kayıtlı gemilerin rehninin sadece gemi ipoteği şeklinde mümkün olacağı açıklanmıştır. Sicile kayıtlı olan geminin üzerinde ipotek tesisi için geminin sicile kaydının zorunlu ya da isteğe bağlı olmasının bir önemi yoktur⁴. Öyle ki tescili caiz olmayan bir geminin her nasılsa tescil edilmiş olması durumunda, onun üzerindeki ipotek tesisi de muteber kabul edilmektedir⁵. Dolayısıyla sicile kayıtlı olmayan gemiler üzerinde gemi ipoteğinin kurulabilmesi için geminin önce sicile tesciline ihtiyaç vardır. Milli Gemi Sicili (MGS) ve Türk Uluslararası Gemi Sicili (TUGS) arasında gemi ipoteğinin tesisi açısından bir fark yoktur. Diğer bir ifadeyle, TUGS'ne tescil edilmiş gemilerin de ipoteği mümkündür. Bununla birlikte sicil niteliğini haiz olmayan Bağlama Kütüğü'ne kayıtlı gemilerin rehni, taşınır rehni hükümlerine tabi olup; rehni tesisi için zilyetliğin alacaklıya geçirilmesi gerekmektedir⁶.

Gemi ipoteğinin teminat altına aldığı alacak, mevcut bir alacak olabileceği gibi ileride doğacak ya da şarta veya kıymetli evraka bağlı da olabilir (TTK m. 1014/1). İleride doğacağı kesin ya da ihtimal dahilinde bulunan alacağın gemi ipoteği ile teminat altına alınması ancak doğabileceği hukuki ilişkinin belirlenmiş olması durumunda mümkündür⁷.

Gemi ipoteği niteliği itibariyle aynı bir haktır⁸. Teminat altına alınan alacağın sahibine tanınan bu hak, alacağın kaderine tabidir. Başka bir

3 Tahir **Çağa**/Rayegan **Kender**, Deniz Ticareti Hukuku I, Gözden Geçirilmiş 16. Baskı, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2010, s. 115; Emine **Yazıcıoğlu**, Kender-Çetingil Deniz Ticareti Hukuku, Gözden Geçirilmiş 16. Baskı, Filiz Kitabevi, İstanbul 2020, s. 191; Fevzi **Topsoy**, Deniz Ticaret Hukuku I, Legal Yayıncılık, İstanbul 2020, s. 145; Bülent **Sözer**, Deniz Ticaret Hukuku I, Gözden Geçirilmiş 5. Baskı, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2019, s. 137.

4 **Topsoy**, s. 148.

5 **Topsoy**, s. 148.

6 **Yazıcıoğlu**, s. 146; Öğretide Topsoy, Bağlama Kütüğü'nün gemi sicili niteliğinde olmadığını fakat gemi siciline kayıtlı olmayan deniz ve iç su araçlarının bağlama kütüğüne kaydının zorunlu tutulması ve Bağlama Kütüğü Uygulama Yönetmeliği ile getirilen düzenin, bağlama kütüğünün bir sicil olarak kabul edilmesini gerektirdiği ve bu nedenle bağlama kütüğüne kayıt ile deniz ve iç su araçlarının zilyetliğe gerek olmaksızın taşınır rehninin kurulmasının önünde bir engel olmadığını belirtmiştir. Bkz. **Topsoy**, s. 141.

7 **Yazıcıoğlu**, s. 193.

8 M. Kemal **Oğuzman**/Nami **Barlas**, Medeni Hukuk-Giriş- Kaynaklar- Temel Kavramlar, 23. Baskı, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2017, s. 149.

ifadeyle, geçerliliği alacağın geçerliliğine bağlıdır. Dolayısıyla alacak hakkının ödeme, ibra, takas gibi nedenlerle sona ermesi durumunda ipotek de ortadan kalkar⁹. Bu sebeple gemi ipotegi fer'i aynı hak niteliğindedir. Alacağın sona ermesinin yanında alacağı doğuran hukuki işlemin herhangi bir nedenden dolayı batıl ya da hükümsüz olması, ipotegin, tescil edilmiş olsa dahi mevcut olmadığı sonucunu doğurur¹⁰. Dolayısıyla muteber bir alacağı var olmamasına rağmen sicilde ipotek alacaklısı olarak görünen kişinin bu tescile istinaden herhangi bir hak iktisabı mümkün olmayacaktır¹¹. Gemi ipoteginin fer'i niteliği onun asıl alacaktan ayrı devrine imkân vermez. TTK m. 1038/2'de alacağın ipotekten, ipotegin de alacaktan ayrı olarak devredilemeyeceği hüküm altına alınmıştır.

B. Gemi İpoteğinin Tesis

İpoteğin nasıl tesis edileceği TTK m. 1015/1 hükmünde düzenlenmiştir. Buna göre, gemi ipoteginin kurulması için tarafların yani gemi maliki ile alacaklının ipotek kurulması konusunda anlaşmaları ve ipotegin sicile tescili gerekmektedir.

Gemi ipotegi akdi bir ipotek türüdür¹². Dolayısıyla ilk olarak tarafların bu hususta anlaşmaları gerekmektedir¹³. Bu anlaşma ile gemi maliki, alacaklıya karşı alacağının teminatı olarak maliki olduğu gemi üzerinde

9 Turgut **Kalpsüz**, *Gemi Rehni*, Genişletilmiş 5. Baskı, Turhan Kitabevi, Ankara 2004, s. 63; **Sözer**, s. 137; **Oğuzman/Barlas**, s. 149; **Yazıcıoğlu**, s. 193; **Topsoy**, s. 146.

10 **Kalpsüz**, s. 60, 65. Ayrıca bkz. “*Gemi ipoteginin mevcudiyeti alacağın mevcut olmasına tâbidir. Binaenaleyh şahsi alacağı doğurmuş olan hukuki muamelenin herhangi sebepten dolayı bâtil veya hükümsüz olması halinde ipotek sicile geçirilmiş olsa bile mevcut sayılmaz. Böyle bir ipotegi iktisap eden kimse hüsnüniyet sahibi olarak sicil münderacatma itimat etmiş olsa dahi hakikatta mevcut olmıyan bir hak iktisap etmiş olur.*” T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, s. 49, <https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d10/c012/tbmm10012083.pdf> (E. T: 06.06.2024).

11 **Kalpsüz**, s. 63; Kerim **Atamer**, *Gemi ve Uçak İpoteğinin Hukuksal Temelleri*, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2012, s. 164-165. (İpotek).

12 **Sözer**, s. 142.

13 Gemi ipoteginin kurulması için kural olarak tarafların öncelikle bu hususta anlaşma yapmaları gerekmektedir. Bununla birlikte TTK m. 1015/6'da kanun koyucu hamile yazılı bir tahvile bağlı alacağın söz konusu olması durumunda ilgili anlaşma olmaksızın malikin sicil müdürlüğüne yapacağı beyan ile ipotegin tesisinin mümkün olduğunu hükme bağlamıştır. Mezkûr kuralın bir diğer istisnasını tersaneci ipotegi teşkil etmektedir. Tersanecinin ipotegin tescilini talep hakkı kanundan doğmaktadır. Dolayısıyla tersanecinin, geminin yapımından ve onarımdan doğan alacağının teminatı olarak ipotek tesisi için bir anlaşmanın varlığı aranmaz. Bkz. **Yazıcıoğlu**, s. 194; **Kalpsüz**, s. 64.

ipoteke tesis etmeyi taahhüt etmekte; alacaklı da ipoteğin kurulması konusunda şahsi bir talep hakkına sahip olmaktadır¹⁴. Gemi maliki açısından ipoteke tesisi borcunu doğuran bu sözleşme borçlandırıcı işlem niteliğindedir¹⁵.

TTK m. 1015'e göre bu anlaşmanın yazılı şekilde yapılması ve imzalarının noterce onaylanması gerekmektedir. İlgili hükmün devamında kanun koyucu bu sözleşmenin gemi sicil müdürlüğünde de yapılabileceğini hükme bağlamıştır. Dolayısıyla bu alternatif taraflara, yapmış oldukları anlaşmanın imzalarının gemi sicil müdürlüğünde de onaylanabilmesine imkân vermektedir¹⁶. Bu şekil şartına uymayan anlaşma geçersiz olacak ve haliyle ipoteğin tesisi de mümkün olmayacaktır.

İpoteğin tesisi sicile tescil ile gerçekleşir. Dolayısıyla sicile tescil, ipoteke için kurucu niteliği haizdir. Tarafların usulüne uygun -gemi ipoteğinin kurulması amacıyla- yaptıkları anlaşmadan sonra ipoteğin sicile tescili ile gemi ipoteği kurulmuş olur. Gemi Sicili Nizamnamesi (GSN) m. 16'ya göre aksine düzenleme olmadığı sürece gemi siciline tescil talep üzerine mümkündür. Dolayısıyla sicil müdürlüğüne taraflarca yapılan anlaşmanın ibrazı ile talepte bulunulması gerekmektedir. GSN m. 21'de bir tescilin yapılması durumunda bir diğer kişinin hakkı etkileniyorsa onun da onayının alınması gerektiği belirtilmiştir. Sicile tescil talebi hem malik hem ipoteke alacaklısı tarafından yapılabilir. Bununla birlikte, ipoteke alacaklısının tescil talebinde bulunması

14 İpoteke kurulmasına ilişkin taahhüdün ipoteke sözleşmesi olarak kabul edilmesi için ipoteke sözleşmesinin esaslı unsurlarını içermesi gerekir. Buna göre ipoteke konusu gemi ve ipoteğe dayanak olan alacağın miktarı sözleşmede yer almalıdır. Bkz. Aslıhan **Sevinç Kuyucu**, Gemi Finansmanı Sözleşmeleri, 1. Baskı, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2016, s. 149.

15 Sami **Akıncı**, Türk Hukukunda Gemi İpoteği, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, Ankara 1958, s. 59-60; **Sözer**, s. 142; Kalpsüz, bu anlaşmanın ipoteke alacaklısı lehine aynı hakkın doğumunu sağlayan bir tasarruf işlemi olduğunu ifade etmiştir. Karş. **Kalpsüz**, s. 64.

16 **Sözer**, s. 142, dn. 15; **Yazıcıoğlu**, s. 194. TTK m. 1015/2 ile kanun koyucu anlaşmanın gemi sicil müdürlüğünde de yapılmasına imkân vermiş fakat gemi sicil müdürlüğünün buna ne şekilde resmîyet kazandıracağı düzenlenmemiştir. Başka bir ifadeyle, sicil memurunun ipoteke sözleşmesinin imzalarının onaylanması dışında sözleşmeyi doğrudan düzenleyip düzenleyemeyeceği hususunda bir açıklık bulunmamaktadır. Öğretide, kanun koyucunun, sicil müdürlüğüne notere tanınan yetkiden fazlasını tanımak istediği anlaşılmadığından, sicil müdürlüğünün sadece sözleşmenin imzalarının onaylanması suretiyle sözleşmeye gerekli resmîyeti kazandırdığı kabul edilmektedir. Bkz. **Sevinç Kuyucu**, s. 152-153.

durumunda, malikin mülkiyet hakkı sınırlanacağı için GSN m. 21 uyarınca malikin kayda onay vermesi icap eder¹⁷. İpotek anlaşmasına rağmen malikin tescil talebinde bulunmaması ya da tescile onay vermemesi durumunda TTK m. 1015/3'te alacaklıyı koruyan özel bir düzenleme getirilmiştir. Bu hükme göre, tescilden önce anlaşmanın TTK'da öngörülen şekilde yapılmış olması veya malikin alacaklıya kayda onay verdiğini bildirmesi ya da malikin sicil müdürlüğüne kayıt dilekçesi vermiş olması durumunda ilgililerin tescilden kaçınamayacağı belirtilmiştir. Bununla birlikte bu hüküm öğretide oldukça eleştirilmiştir¹⁸. Bu hükmün lafzından ipotek anlaşmasının kanundaki usule uygun yapılması durumunda alacaklının tescil talebinde bulunabileceği ve hükümde belirtilen diğer durumlarda da ipotek anlaşması yapılmadan ilgililerin ipoteği tescilden kaçınamayacağı anlamı çıkmaktadır¹⁹. Tescil işlemi tasarruf işlemi niteliğindedir²⁰. Dolayısıyla bu tasarruf işleminin yapılabilmesi için kişinin tasarruf yetkisine sahip olması gerekir. Bu hukuki ilişkide tasarruf yetkisi gemi malikindedir. Nitekim hükümde belirtildiği gibi sadece kanunun öngördüğü şekilde ipotek anlaşmasının yapılması tek başına alacaklıyı tescile yetkili kılmaz. Aksi durumun, öğretide, sicil sisteminin esasına da aykırı düştüğü belirtilmiştir²¹. Netice itibariyle her durumda kanunun öngördüğü şekilde uygun borçlandırıcı işlem niteliğindeki bir ipotek anlaşmasının yapılması ve sicile alacaklının tescil talebinde bulunabilmesi için ya malikin tescile onay verdiğini bildirmesi ya da malikin sicil müdürlüğüne kayıt dilekçesi vermesi gerekmektedir²².

17 Yazıcıoğlu, s. 196.

18 Sözer, s. 143; Yazıcıoğlu, s. 194-196; Topsoy, s. 149.

19 Eleştiriler için bkz. Yazıcıoğlu, s. 194-196; Sözer, s. 143-144.

20 Sevinç Kuyucu, s. 154, dn. 594.

21 Sözer, s. 143.

22 Hükmün “*Rehin sözleşmesinin kanunun öngördüğü şekilde yapılmış olması şartı ile, tescilin icrası için malik tarafından alacaklıya Gemi Sicil Nizamnamesi'nin hükümleri uyarınca yetki verildiği veya malikin sicil müdürlüğüne tescilin ikmali için dilekçe vermiş olduğu hallerde, sicil müdürlüğü tescil işlemini yapar*” şeklinde kaleme alınmasının daha isabetli olacağı yönünde bkz. Sözer, s. 143.

II. SİGORTA TAZMİNATI

A. Genel Olarak

Gemi ipoteği TTK m. 1020’de sayılan değerlerin²³ yanında sigorta tazminatını da kapsamaktadır. Bu durum TTK m. 1022’de açıkça düzenlenmiştir. Sigortalı geminin malikinin mülkiyet menfaatinin korunması amacıyla yapılan bir sigortadan dolayı ödenecek olan sigorta tazminatı ipotekli alacaklı açısından kaim değer (surrogat) oluşturur. Bunun anlamı, ipotekli alacaklının hakkının artık sigorta tazminatı üzerinde devam edeceğidir²⁴. İpoteğin sigorta tazminatına şamil olması kuralının hukuksal temelini izahı için aynı ikame teorisine başvurulduğu görülmektedir²⁵. Bu ilke, kanundan kaynaklanan bir hak kazanım şeklindedir ve kişilerin ve malvarlıkların korunması amacına matuftur²⁶. Dolayısıyla hak konusu değer, hasara uğraması, yok olması vb. durumlarda bunun yerine elde edilen yeni değer üzerinden hakkın devamının sağlanmasıyla bu koruma gerçekleşmektedir.

İlgili hükümde sözü edilen sigorta tazminatı, teminat kapsamında yer alan rizikolardan birinin gerçekleşmesi neticesinde meydana gelen zararın tazmini için yapılan ödemeyi işaret etmektedir²⁷. Dolayısıyla teminatın kapsamında bulunan bir rizikonun gerçekleşmesi haricindeki herhangi bir sebeple sigortacının yapacağı ödeme sigorta tazminatı niteliğinde olmayacağı için ipoteğin kapsamında yer almayacaktır²⁸. Bu sebeple

-
- 23 TTK m. 1020’de gemi, gemi payı, bütünleyici parça, eklenti, gemi yerine geçen satış veya kamulaştırma bedeli ve tazminat istemleri ipoteğin kapsamındaki değerler olarak düzenlenmiştir. Mezûr hükümde yer alan değerlerin, sınırlayıcı olarak sayılmadığı ve gemi ipoteği kapsamındaki kaim değerlerin geniş tutulması gerektiği öğretide ileri sürülmüştür. Açıklamalar için bkz. **Atamer**, İpotek, s. 320; Tuba **Akçura Karaman**, Gemi ve Hava Araçları İpoteği ve Motorlu Taşıtlar Rehni (Taşınır İpoteği), 2. Baskı, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2019, s. 329.
- 24 M. Kemal **Oğuzman**/Özer **Seliçi**/ Saibe **Oktay Özdemir**, Eşya Hukuku, Yenilenmiş ve Mevzuata Uyarlanmış 18. Baskı, Filiz Kitabevi, İstanbul 2015, s. 937; **Sevinç Kuyucu**, s. 174; Osman **Duran**, “Sigortalı Malın Haczi”, Ticaret ve Fikri Mülkiyet Hukuku Dergisi, C. 9, S. 1, 2023, s. 28; Muhammet Haluk **Nitelik**, Türk Hukukunda Gemi İpoteği, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2022, s. 67.
- 25 Açıklamalar için bkz. **Atamer**, İpotek, s. 328-330.
- 26 Büşra **Cömert Akbay**, “Aynı İkame İlkesi ve Paylaşmalı Mal Ayrılığı Rejimi”, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 25, S. 1, 2021, s. 268.
- 27 Merih Kemal **Omağ**, “Gemi İpoteği ve Sigorta Tazminatı”, Özel Sigorta Hukukuna Hakim İlke ve Kurumlar (Makaleler-Tebliğler), On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2019, s. 377 (İpotek).
- 28 **Yazıcıoğlu**, s. 205.

sigorta ettirenin ya da sigortalının sözleşmenin ihlali sebebiyle sigortacıya yöneltecekleri tazminat talepleri kapsam dışındadır. Atamer, buna örnek olarak zorunlu sigortalarda, sigortacının poliçeyi zamanında teslim etmediği için sigortalıya ceza kesilmesi ve bu zararın sigortacıdan tazmininin istenilmesi durumunu göstermiştir²⁹. Yine sigortacının poliçeyi teslimde temerrüde düşmesi sebebiyle henüz primin ödenmemiş ve sigortacının sorumluluğunun başlamamış olması ve bu sırada rizikonun gerçekleşmesi ihtimalinde, sigortalının sigorta tazminatına hak kazanması mümkün olmasa da TTK m. 1424 uyarınca poliçenin geç teslimi dolayısıyla meydana gelen zararın tazminini talep etmesi mümkündür³⁰. Atamer, bu tazminatın rizikonun meydana gelmesi dolayısıyla sigortalının uğradığı, üst sınırını sigorta bedeli teşkil eden, zarar miktarına eşit olacağı ve bu sebeple kaim değer kabul edileceği için ipoteğin kapsamında olduğu görüşündedir³¹. Bununla birlikte Yargıtay Hukuk Genel Kurulu'nun *"Ancak bu tazminat sigorta tazminatı, yani sigorta sözleşmesi gereğince rizikonun gerçekleşmesi halinde ödenmesi gereken sigorta bedeli (TTK m. 1299) değil, sigortaya ilişkin kanun hükümlerine aykırı davranıştan doğan bir tazminattır. Bu tazminatın kapsamı hakkında TTK'nun 1264/1. maddesi gereğince Borçlar Yasası hükümleri ve dolayısıyla BK 98. maddesi yollamasıyla aynı Kanununun 44. maddesi hükmünün uygulanması da gerekir."*³² şeklinde verdiği kararda da belirttiği üzere bu tazminat

29 **Atamer**, İpotek, s. 338.

30 **Atamer**, İpotek, s. 338. Yargıtay, konu ile ilgili bir kararında durumu şu şekilde ifade etmiştir: *"TTK. 1267 maddesi hükmüne göre, sigortacı poliçeyi muayyen süre içinde sigorta ettiren kimseye vermediği takdirde, sigortalı sigortacıdan tazminat isteyebilir. Bu sebeple istenebilecek zarar ya menfi veya müsbet zarardır. Sigortalı başka bir sigorta şirketi ile anlaşma yoluna giderse, bu takdirde sigorta aktini feshederek menfi zararını evvelki sigortacıdan isteyebilir. Poliçenin verilmesini beklediği devrede riziko gerçekleşirse bu durumda müsbet zararını talep edebilir. Ancak bu müsbet zararın istenebilmesi için, poliçenin verilmesi gereken tarih ile rizikonun gerçekleştiği tarih arasında uzun bir süre geçmemiş olmalıdır (Ali Bozer, Sigorta Hukuku sh. 57). Zira kendisine sigorta teminatı sağlamak isteyen sigortalının, ilk sigortacının poliçeyi vermemesi üzerine uzun zaman beklemeksizin yeni bir sigorta akti yapmak üzere harekete geçmesi gerekir müdebbir bir tacir olarak kendisinden bu davranış beklenir."* Yarg. 11. HD, E. 1982/74, K. 1982/1125, 26.01.1982, (www.kazanci.com.tr, E.T. 09.01.2024).

31 **Atamer**, İpotek, s. 338; Aynı yönde bkz. **Sevinç Kuyucu**, s. 177, dn. 683.

32 Bkz. Yarg. HGK, E. 1982/11-929, K. 1983/853, 28.09.1983, (www.turkhukusitesi.com, ET. 10.01.2024).

sigorta tazminatı niteliğinde değildir ve TTK m. 1022'ye göre sadece sigorta tazminatı ipoteğin kapsamına dahildir³³.

Deniz sigortalarının tekne sigortası, yük sigortası ve mali sorumluluk sigortası olmak üzere üç temel türü bulunmaktadır³⁴. Gemi ipoteği bunlardan, geminin, teminat kapsamındaki rizikonun gerçekleşmesi durumunda zıya veya hasara uğraması ya da hakimiyet alanından çıkması sebebiyle sigortalının malvarlığında meydana gelen azalmayı teminat altına alan tekne sigortasını³⁵ kapsamaktadır. Başka bir ifadeyle, ipotek malikin mülkiyet menfaatini himaye altına alan sigorta sözleşmelerini kapsar³⁶. Dolayısıyla geminin bütünleyici parçaları ya da eklentileri için ödenecek sigorta tazminatı gemi ipoteği kapsamına dahildir³⁷.

Sigorta sözleşmesinin bizzat gemi maliki tarafından ya da onun hesabına yapılmış olması önemli değildir³⁸. Bilindiği üzere malik dışında bir mal üzerinde menfaati bulunanların da sigorta sözleşmesi yapması mümkündür. Dolayısıyla ipotek alacaklısı sigorta sözleşmesiyle malikin mülkiyet menfaatini teminat altına alabilir. Bunun dışında ipotekli alacaklı kendi menfaatini de sigorta sözleşmesi ile güvence altına alabilir. Bununla birlikte ipotek alacaklısının yaptıracağı sigorta, gemi ile teminat altına

33 Aynı yönde bkz. **Yazıcıoğlu**, s. 204.

34 Emine **Yazıcıoğlu**, *Tekne Sigortası Sözleşmesi*, Beta Yayıncılık, İstanbul 2003, s. 21 (Tekne Sigortası).

35 Hans Jürgen **Abraham**, *Das Recht Der Seeversicherung*, 2. Auflage, De Gruyter, Hamburg 1967, s. 739; **Yazıcıoğlu**, *Tekne Sigortası*, s. 21; **Yazıcıoğlu**, s. 204; **Omağ**, *İpotek*, s. 377; **Sevinç Kuyucu**, s. 177; Elif Çağla **Çelik Partal**, *Tekne Sigortalarında Teminatın Rizikolar Bakımından Kapsamı*, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2011, s. 60. Bkz. "*Mahkemece, TTK 1022. maddesi uyarınca gemi ipoteğinin tekne sigortasına bağlı tazminatı da kapsamakta olduğu, poliçede geminin ipotek alacaklısı ...Sigorta A.Ş'nin dain-i mürtehin olarak yer aldığı, ipoteğin geminin sicil kayıtlarında da tescilli olup, bu ipoteğe dayalı olarak geminin sicil kayıtlarına satışa arz şerhi konulduğu, bu itibarla sigorta tazminatını talep hakkının öncelikle sigorta poliçesinin lehtarını konumundaki ipotek alacaklısına ait olduğu (...)*", İstanbul 8. Asliye Ticaret Mahkemesi, E. 2019/48, K. 2019/235, 21.03.2019, (www.lexpera.com.tr, E.T. 07.03.2023).

36 **Abraham**, s. 379; **Topsoy**, s. 159; **Akçura Karaman**, s. 337; **Sevinç Kuyucu**, s. 101, 174; **Omağ**, *İpotek*, s. 359. Malik menfaati, donatanın geminin zıya ve hasara uğramaması ya da gemi üzerindeki hakimiyetinin devamına ilişkin menfaattir. Geminin kullanımına ve gemiden yararlanılmasına ilişkin menfaat bu kapsamda kabul edilmemektedir. Açıklamalar için bkz. **Yazıcıoğlu**, *Tekne Sigortası*, s. 77; **Sevinç Kuyucu**, s. 175.

37 **Atamer**, *İpotek*, s. 336.

38 Fritz **Prause**, *Das Recht des Schiffskredits*, 3. neubearbeitete und erweiterte Auflage, Walter de Gruyter, Berlin 1979, s. 36; **Akçura Karaman**, s. 337; **Sevinç Kuyucu**, s. 175.

alınan alacağın tahsil edilememesi durumunda kendi malvarlığında meydana gelecek zararın tazminine ilişkidir. Diğer bir ifadeyle, ipotekli alacaklı yaptırdığı sigorta ile malik menfaatini değil, kendi menfaatini teminat altına almaktadır. Ayrıca bu sigortanın, ipotekli alacağı karşıladığı takdirde, ipotekli alacaklıya sigorta tazminatının ödenmesine de gerek olmayacaktır³⁹. Dolayısıyla ipotek bu sözleşmeden doğan sigorta tazminatını kapsamaz.

Aynı şekilde gemi malikinin sorumluluğunun teminat altına alınması için yaptırılan sorumluluk sigortası kapsamında ödenecek tazminatlar gemi ipoteğinin kapsamında değildir⁴⁰. Zira sorumluluk sigortalarında, sigorta tazminatı gemi malikine değil zarar gören üçüncü kişiye ödenmektedir⁴¹.

Geminin gemi kira sözleşmesine konu olması durumunda TTK m. 1126'da kiracıya geminin iadesine kadar denizcilik ve sorumluluk rizikolarına karşı sigorta yaptırma yükümlülüğü getirilmiştir. Bu hüküm uyarınca kiracı tarafından yaptırılan tekne sigortası da gemi ipoteğinin kapsamındadır. Yazıcıoğlu, bu hükmü kiracının denizcilik sigortalarına karşı sigorta ile hangi menfaati sigorta ettirmekle yükümlü olduğunun belirli olmaması, yine kiraya veren tarafından malik menfaatinin sigortalanmış olabileceğinin dikkate alınmamış olması nedeniyle eleştirmiştir⁴². Atamer ise ilgili hükmün BARECON 2001 sözleşmesinin 13. maddesine istinaden hazırlandığı, buna göre, gemi kiracısının gemi üzerindeki mülkiyet menfaatine ilişkin rizikolara karşı sigorta yaptırmakla yükümlü olduğunu; kiracının sigorta ettiren sıfatına sahip olup prim borçlarını ödeyeceği, buna karşılık gemi malikinin mülkiyet menfaatinin kendisine ait olması nedeniyle sigortalı sıfatını haiz olduğunu belirtmiştir⁴³.

TTK m. 1020/1 uyarınca kira bedelleri de ipoteğin kapsamına dahildir. TMK m. 863'e göre ipotekli alacaklının hakkı, rehnin paraya çevrilmesi için takibe başlandığı veya borçlunun iflasına karar verildiği tarihten başlayarak rehnin paraya çevrilmesi anına kadar muaccel olan kira bedelleri için söz konusudur⁴⁴. Malikin lehine kira ya da intifa gelirleri

39 Kalpsüz, s. 104; Topsoy, s. 159.

40 Topsoy, s. 160; Atamer, İpotek, s. 335; Sevinç Kuyucu, s. 178.

41 Atamer, İpotek, s. 336.

42 Yazıcıoğlu, s. 322-323.

43 Atamer, İpotek, s. 397 vd.

44 Sözer, s. 159.

için alacak sigortası yaptırılması durumunda, bu sigortanın da ipoteğin kapsamında yer aldığı kabulü gerekir⁴⁵.

B. Gemi İpoteğinin Sigorta Tazminatını Kapsamasının Şartları

Gemi ipoteğinin sigorta tazminatını kapsaması için öncelikle gemi malikinin menfaatinin sigorta ettirilmiş olması gerekmektedir⁴⁶. Bu sigortanın mülkiyet menfaatinin tamamına ilişkin ya da tüm rizikolara karşı yapılması şart değildir. Dolayısıyla eksik sigorta ya da sadece belli rizikolara karşı yapılmış sigorta üzerinde de ipotekli alacaklının hakkı doğmaktadır⁴⁷.

TTK'da sigortanın ipoteğin kapsamında olduğuna ilişkin düzenleme getirilmiş; bununla birlikte gemi üzerindeki mülkiyet menfaatinin sigortalanmasına ilişkin bir yükümlülük öngörülmemiştir⁴⁸. Bununla birlikte, uygulamada ipotek alacaklısı karşımıza genellikle kreditor bankalar olarak çıkmakta, onlar da halihazırda ipotek sözleşmesinde sigortanın yapılmasını şart koşmaktadır⁴⁹. Malik tarafından yapılan

45 **Atamer**, İpotek, s. 337.

46 **Kalpsüz**, s. 103; **Topsoy**, s. 159; **Atamer**, İpotek, s. 333; Hacı **Kara**, Deniz Ticaret Hukuku, 1. Baskı, İstanbul 2020, s. 104.

47 **Atamer**, İpotek, s. 334.

48 Alman hukukunda da gemi malikinin sigorta yaptırma yükümlülüğü bulunmamaktadır. Bkz. Prause, s. 36; İngiliz hukukunda da ipotek borçlusu olan gemi malikinin tekne sigortası yaptırma yükümlülüğü bulunmamaktadır. Bununla birlikte 1889 tarihli Laming v. Seater davasında görüleceği üzere, ipotek alacaklısı, ipoteğin teminatını oluşturan geminin sigortasız bir şekilde sefere çıkmasını engelleyebilir. Bkz. <https://www.casemine.com/judgement/uk/5a8ff81a60d03e7f57eba171#> (E.T. 10.03.2024). David **Osborne**/Graeme **Bowtle**/Charles **Buss**, The Law of Ship Mortgages, Second Edition, Informa Law, Abingdon 2017, s. 432.

49 İngiliz hukukunda ipotek alacaklısının “müşterek sigortalı” olarak donatanın tekne poliçesinde yer aldığı uygulamalar mevcuttur. Bkz. **Osborne/Bowtle/Buss**, s. 438; N. Geoffrey **Hudson**/Tim **Madge**/Keith **Sturges**, Marine Insurance Clauses, Fifth Edition, Informa Law, Abingdon 2013, s. 303. Bununla birlikte Türk hukukunda ipotek alacaklısının, malik menfaatinin teminat altına alındığı bir sözleşmede sigortalı sıfatını haiz olması mümkün değildir. Zira ipotekli alacaklı, sınırlı aynı hak sahibi olarak menfaat sahibidir.

İlk derece mahkemesinin kararına konu olan bir olayda, ipotek alacaklısı banka ile gemi maliki arasında yapılan gemi kredi sözleşmesine taraflarca şöyle bir hüküm konulmuştur: “(...)ipotek ile teminat altına alınan geminin, kredi müşterisi (davacı) tarafından her türlü rizikoya karşı sigorta ettirileceği ve sigortalının yenileneceği belirtildiği gibi müşteri tarafından sigortanın yaptırılmaması, yada süresi biten sigortanın yenilenmemesi halinde, davalı bankanın müşterinin onayını almaya gerek olmaksızın, bizzat sigorta prim ve masrafların ödeyerek veya bunları kredi

sigortadan ayrı olarak uygulamada ipotek alacaklısı kredi kuruluşlarının ayrıca kendi menfaatleri için sigorta sözleşmesi yaptıkları görülmektedir⁵⁰.

Sigorta tazminatının gemi ipoteginin kapsamında yer almasının bir diğer şartı, rizikonun gerçekleşmesinden önce ipotegin tesis edilmesidir. Riziko gerçekleştikten sonra tesis olunan gemi ipotegi, sigorta tazminatına şamil değildir⁵¹. Dolayısıyla gemi ipoteginin kapsamına sigorta tazminatının dahil olması ancak riziko gerçekleştiğinde muteber bir sigorta sözleşmesinin ve gemi ipoteginin mevcudiyeti durumunda mümkündür. Bununla birlikte sigorta sözleşmesinin ne zaman yapıldığının bir önemi yoktur. Başka bir ifadeyle, sigorta sözleşmesinin ipotegin tesisinden önce veya sonra akdedilmiş olması durumu değiştirmez. Her iki halde de sigorta tazminatı gemi ipotegi kapsamındadır; yeter ki rizikonun gerçekleşmesinden önce tesis edilmiş olsun⁵².

Sigorta tazminatının ipotek kapsamında yer alması için sigortacının ipotek konusunda bilgilendirilmesi şart değildir. Gemi ipoteginin ihdası sicile tescil ile gerçekleştiği için sigortacının ipotegi bilmediğini iddia etmesi söz konusu değildir⁵³. Bununla birlikte, ipotegin sigortacıya bildirilmesi durumunda ipotekli alacaklı ek imkanlara kavuşmaktadır. Bu sebeple Türk hukukundan farklı olarak Alman hukukunda, kredi karşılığı

müşterisinin hesabına borç kaydetmek suretiyle resen söz konusu sigortayı yaptırabileceği (...)". Uygulamada ipotek alacaklısı bankaların malikin sigorta yaptırmama ya da sözleşmeyi yenilememe ihtimaline karşı kredi sözleşmelerine koydukları bu ve benzeri hükümlerle kendilerini güvenceye aldıkları görülmektedir. Karar için bkz. Samsun Asliye Ticaret Mahkemesi, E. 2019/821, K. 2023/102, 24.01.2023, www.lexpera.com.tr, E.T. 01.04.2024.

50 Gemi ipotegi alacaklısı, kendi menfaatinin kredi miktarıyla sınırlı bir sigorta bedeli ile teminat altına alabileceği gibi geminin piyasa değerine eşit bir bedel ile de teminat altına alması mümkündür. Bununla birlikte fazlaya ilişkin kısmın malik lehine yapıldığı kabul edilmelidir. Açıklamalar için bkz. Peter MacDonald **Eggers**, "Mortgages" interest insurance, Ship Building, Sale and Finance", Chapter 11, Ed. Barış Soyer/Andrew Tettenborn, Informa Law, London 2016, s. 325-328. 1906 tarihli Marine Insurance Act ile gemi ipotegi alacaklısının gemi üzerinde sigortalanabilir menfaati olduğu açıkça belirtilmiştir. Bkz. <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/Edw7/6/41/contents>, (E.T. 18.03.2024).

51 **Kalpsüz**, s. 104; **Topsoy**, s. 160; **Sözer**, s. 159; **Atamer**, İpotek, s. 337; **Abraham**, s. 739.

52 **Abraham**, s. 739; **Sevinç Kuyucu**, s. 176-177.

53 **Abraham**, s. 739; **Çağa/Kender**, s. 119; **Prause**, s. 35; Rolf **Herber**, Seehandelsrecht (Systematische Darstellung), 2. neu bearbeitete Auflage, de Gruyter, Berlin 2016, s. 433.

gemi ipoteği alacaklısı olan bankalar, sigortacıya ipoteği bildirmekle mükelleftir⁵⁴.

Gemi ipoteği alacaklısının bu bildirimi acenteye yapması da geçerlidir. Zira sigorta acentesi sigortacıyı temsil etmektedir⁵⁵ ve acentenin TTK m. 105/1 hükmü uyarınca aracılıkta bulunduğu ya da yaptığı sözleşmelerle ilgili her türlü ihtar, ihbar ve protesto gibi beyanları sigortacı adına kabule yetkilidir. Dolayısıyla acentenin, ipotekli alacaklı tarafından yapılan bildirim de almaya yetkili olduğu kabul edilmelidir⁵⁶.

İpoteğin sigortacıya bildirilmesi üzerine sigortacı da sigorta ettiren ile aralarındaki, kanunun öngördüğü ve ipotekli alacaklıyı etkileyen, bazı hususları bildirmekle yükümlü kılınmıştır. Sigorta ettirenin sözleşmeden doğan borç ve yükümlülüklerini yerine getirmemesi, sözleşmenin kapsamının daraltılması ya da sözleşmenin sona ermesi gibi hususlarda sigortacıya getirilen bildirim yükümlülüğü, ipotekli alacaklıyı bu gelişmelerden etkilenmeksizin bir süre daha koruma amacına matuftur⁵⁷. Dolayısıyla ipoteğin sigortacıya bildirilmesi alacaklının menfaatinde ve öğretide de alacaklının bu bildirim yapması tavsiye edilmektedir⁵⁸. Alacaklının ipoteği sigortacıya bildirmesi için öncelikle bir ipoteğin mevcudiyetinden haberdar olması gerekmektedir. Bununla birlikte, TTK'da gemi malikinin, sigortayı, ipotek alacaklısına bildirmekle yükümlü olduğuna ilişkin bir düzenleme yoktur. Birden çok sigortacının varlığı durumunda TTK m. 1025'e göre ipotekli alacaklı jeran olarak gösterilmiş sigortacıyı bilme hakkına sahiptir. Bu hükme dayanarak, öğretide Atamer, gemi malikinin sigortacıyı bildirmekle yükümlü olduğunu ileri sürmektedir⁵⁹. Zira ipotekli alacaklının TTK'da düzenlenen

54 **Prause**, s. 228; **Kalpsüz**, s. 105.

55 Acente ile ilgili açıklamalar için bkz. Hacı **Kara**, Sigorta Hukuku, 2. Baskı, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2021, s. 100 vd. (Sigorta); Rıza **Ayhan**/Hayrettin **Çağlar**/Mehmet **Özdamar**, Sigorta Hukuku, 6. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara 2023, s. 64 vd.; Mustafa **Çeker**, 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu'na Göre Sigorta Hukuku, 25. Baskı, Karahan Kitabevi, Ankara 2022, s. 39 vd.

56 Aynı yönde bkz. **Prause**, s. 40; **Atamer**, İpotek, s. 366; **Kalpsüz**, s. 106; Emine **Yazıcıoğlu**, Sigorta Aracıları Hukuku I, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2020, s. 151-153; **Sevinç Kuyucu**, s. 184.

57 **Atamer**, s. 368.

58 **Kalpsüz**, s. 104; **Topsoy**, s. 161; **Sözer**, s. 160, dn. 56; Felix **Wieser**, Versicherungsvertragsrecht, 4. aktualisierte und erweiterte Auflage, LexisNexis, Wien 2019, s. 26; **Herber**, s. 433.

59 **Atamer**, İpotek, s. 340; Aynı yönde bkz. **Sevinç Kuyucu**, s. 184; Topsoy, malike böyle bir yükümlülük getirmenin TTK'nın amacına aykırılık teşkil edeceğini; zira bu

haklarını kullanması bunu bilmesine bağlanmıştır. Bizim de katıldığımız bu görüşe göre, jeranı bildirmekle yükümlü olan malik, bir sigortacının varlığı durumunda bunu da ipotek alacaklısına bildirmekle yükümlüdür⁶⁰.

C. İpoteğin Sigortacıya Bildirilmesi Durumunda Sigortacının Yükümlülükleri

1. Genel Olarak

Sigorta sözleşmesinin konusu olan gemi üzerinde ipotek tesis edilmesi, sigortacının ve sigorta ettirenin sözleşmeden kaynaklanan haklarını etkilemez⁶¹. Dolayısıyla sözleşme taraflarının sözleşmeyi feshetmesi mümkün olduğu gibi teminatın kapsamını daraltacak şekilde sözleşme içeriğini değiştirmeleri de mümkündür. Bununla birlikte TTK m. 1024⁶², sigortacının, kendisine ipotekli alacaklı tarafından ipoteğin mevcudiyetinin bildirilmesi durumunda, sözleşmede meydana gelecek ya da sözleşmenin sona ermesine sebep olacak bazı değişiklikleri bildirme yükümlülüğü getirmiştir⁶³. Zira ipotek, sigorta tazminatını da kapsamaktadır ve sigorta sözleşmesinin sona ermesi ya da teminatın kapsamının daraltılması gibi değişiklikler, sözleşmenin tarafı olmamasına rağmen ipotekli alacaklıyı da etkilemektedir.

Gemi ipoteği alacaklısının, kanunda kendisine tanınan haklardan faydalanabilmesi için ipoteğin mevcudiyetini sigortacıya bildirmesi gerekmektedir⁶⁴. TTK m. 1024'ün lafzi yorumundan bildirim sadece

yükümlülüğün yerine getirilmemesi durumunda malikin/sigorta ettirenin ipotek alacaklısına karşı sorumluluğunun gündeme geleceğini ve bunun Türk pozitif hukuku açısından mümkün olmayacağını ifade etmiştir. Bkz. **Topsoy**, Sigorta, s. 52.

60 Buna karşın Topsoy, kanunda malikin bu bildirimini yapmakla yükümlü kılınmadığını, bildirmekle yükümlü olduğunun kabulü halinde malikin buna aykırı davranması sonucu zarara uğrayan ipotek alacaklısına karşı sorumluluğunun gündeme geleceğini ve bunun da Türk pozitif hukuku açısından mümkün olmadığını ifade etmiştir. Bkz. **Topsoy**, Sigorta, s. 52.

61 **Abraham**, s. 740; **Topsoy**, s. 161; **Sözer**, s. 160.

62 Hükmün mehzazı için bkz. Gesetz über Rechte an eingetragenen Schiffen und Schiffsbauwerken (SchRG) 34. Açıklamalar için bkz. **Atamer**, İpotek, s. 325.

63 Sigortacı açısından bu bir külfet olmayıp; kanundan kaynaklanan bir borçtur. Açıklamalar için bkz. **Atamer**, İpotek, s. 376.

64 **Akıncı**, s. 101; **Atamer**, İpotek, s. 362. Bildirim acenteye yapılması da mümkündür. Açıklamalar için bkz. **Atamer**, İpotek, s. 366. Öğretide, ipotekli alacaklıya tanınan bu imkânın bir yükümlülük değil, bir külfet olduğu kabul edilmektedir. Zira bu bildirim yapmayan ipotekli alacaklının herhangi bir yaptırımla karşılaşması söz konusu değildir. Bkz. **Atamer**, İpotek, 362 vd.; **Prause**, s. 39; **Sevinç Kuyucu**, s. 183, dn. 704.

ipotekli alacaklı tarafından yapılması gerektiği sonucu çıksa da bu bildirim ile gözetilen amacın sigortacının ipotekten haberdar edilmesi olduğu göz önüne alındığında, bildirim gemi maliki ya da sigorta ettiren yahut üçüncü bir kişi tarafından yapılmasının bir önemi olmadığı kabul edilmektedir⁶⁵.

Bildirim nasıl yapılacağına ilişkin kanunda düzenlenmiş bir hüküm mevcut değildir. Geçerliliği sigortacıya ulaşmasına bağlı olan bu bildirim, sigorta sözleşmesi feshedilmeden önce olmak koşuluyla her şekilde yapılması mümkündür⁶⁶. Bu bildirim ihtar ya da ihbar niteliğinde olmadığından gemi ipoteği alacaklısının tacir olması durumunda dahi TTK m. 18/3'te öngörülen şekil şartına uyulması şart değildir⁶⁷. İspat kolaylığı açısından bildirim yazılı yapılmasında fayda vardır. Sigortacının ve ipotekli alacaklının bildirim şekli konusunda anlaşmaları mümkündür⁶⁸.

TTK m. 1456/4 hükmünde ise sigortacıya, TTK m. 1024 hükmünden farklı olarak "*ayni hakkı kendisine bildirmiş olan ve kendisi tarafından bilinen ayni hak sahiplerine*" karşı bildirim yükümlülüğü getirilmiştir. Sicile tescil ile kurulan rehin hakları için sigortacının basit bir araştırmayla sınırlı ayni hak sahiplerini öğrenmesi mümkündür. Bununla birlikte özel hüküm niteliğindeki TTK m. 1024 hükmü sigortacıyı, sadece kendisine ipoteğin mevcudiyetinin bildirilmesi durumunda hükümde yer alan hususları bildirmekle yükümlü kılmıştır. Dolayısıyla sigortacının ipoteğin mevcudiyetini bilmesine rağmen kendisine hususi olarak bildirilmedikçe bildirim yükümlüsü olduğunu söylemek mümkün değildir⁶⁹. Zira kanun koyucunun bilinçli olarak bu tercihte bulunduğu anlaşılmaktadır. Nitekim genel hüküm niteliğinde TTK m. 1456'da yer verdiği "*kendisi tarafından bilinen ayni hak sahipleri*" ibaresine TTK m. 1024'te yer vermiş değildir⁷⁰.

65 **Topsoy**, Sigorta, s. 53-54.

66 **Topsoy**, Sigorta, s. 51; **Sözer**, s. 160; **Atamer**, İpotek, s. 367; **Abraham**, s. 742.

67 Yazıcıoğlu, Tekne Sigortası Genel Şartları'nda yer alan sözleşen tarafların birbirlerine noter vasıtasıyla ya da taahhütlü mektupla bildirimde bulunacağına dair hükmün ipotekli alacaklının ipoteği sigortacıya bildiriminde de geçerli olduğunu ifade etmiştir. Bkz. **Yazıcıoğlu**, s. 209.

68 **Abraham**, s. 742; **Atamer**, İpotek, s. 365.

69 Aynı yönde bkz. Oğuzhan **Ünsal**, Rehinli Eşya Üzerindeki Menfaatlerin Sigortalması ve Hukuki Sonuçları, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2021, s. 144.

70 Buna karşın öğretide, bildirim olmaksızın sigortacının ipoteğin mevcudiyetini bildiği durumlarda söz konusu yükümlülükleri yerine getirmesi ve bu durumda ipotek

2. Sigortacının Yükümlülükleri

a. Primlerin Ödenmediğini Bildirme Yükümlülüğü

Bilindiği üzere, sigortacının rizikoyu taşıma borcuna karşılık elde ettiği en önemli kazancı sigorta primidir⁷¹. Bundan dolayı kanun koyucu primin ödenmemesine bazı sonuçlar bağlamıştır. Taraflarca aksi kararlaştırılmadıkça TTK m. 1431'e sigortacının sorumluluğu primin ya da taksitle ödeme kararlaştırılmışsa ilk taksitin ödenmesiyle başlar. Dolayısıyla sigortacı prim veya ilk taksit ödenmediği sürece sigorta ettirene olduğu gibi ipotekli alacaklıya karşı da sorumlu olmayacaktır.

TTK m. 1431'e göre primin tamamı ya da taksitle ödemenin kararlaştırılması durumunda ilk taksiti sözleşme yapılır yapılmaz ve poliçenin teslimi karşılığında ödenir⁷². Dolayısıyla sigortacının prim

alacaklısının, sigortacının ipoteği kesin olarak bildiğini ispatlaması gerektiği ileri sürülmüştür. Karş. **Topsoy**, Sigorta, s. 53.

71 TTK m. 1430'da sigorta ettirenin sözleşmede kararlaştırılan primi ödemekle yükümlü olduğu düzenlenmiştir. Buna karşın TTK'da primin tanımı yapılmış değildir. Öğretide prim, sigortacının sözleşme süresince rizikoyu üstlenmesine karşılık, sigorta ettiren tarafından karşı edim olarak ifası istenen ücret olarak tanımlanmaktadır. Tanımlar için bkz. **Çeker**, s. 66; Emine **Yazıcıoğlu/Zehra Şeker Ögüz**, Sigorta Hukuku, 5. Baskı, Filiz Kitabevi, İstanbul 2022, s. 1; Rayegan **Kender**, Türkiye'de Hususi Sigorta Hukuku, 17. Baskı, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2021, s. 271; İrem **Aral Erdeleklioğlu**, "6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu Uyarınca Sigorta Ettirenin Prim Ödeme Borcu", İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, S. 22, Y. 11, s. 204.

72 TTK m. 1430/2 uyarınca sigorta primi kural olarak nakden ödenir. Mal olarak ödenmesi mümkün değildir. Hükmün devamında ilk taksitin nakden ödenmesi karşılığında sonraki taksitler için kambiyo senedi verilebileceği düzenlenmiştir. Bu durumunda sonraki taksitin ödenmesi, kambiyo senedinin tahsili ile gerçekleşir. Yargıtay da bir kararında, prim borcunun senede bağlanması durumunda primin ifasının senedin tahsil edildiği tarihte gerçekleştiğini ifade etmiş ve senetle ödemeyi kabul eden sigortacının, primin tahsilinden önce rizikonun gerçekleşmesi durumunda primin ödenmediği gerekçesiyle sorumluluktan kurtulamayacağını belirtmiştir. İlgili karar için bkz. Yarg. 11. HD., E. 2003/6390, K. 2004/1003, 09.02.2004, (www.lexpera.com.tr, Erişim: 05.06.2024). Uygulama prim borcu genellikle kredi kartı ile ödenmektedir. Öğretide de primin kredi kartıyla ödenmesine ilişkin yasal bir düzenlemeye ihtiyaç duyulduğu ifade edilmiştir. Bkz. Tekin **Memiş**, Türk Ticaret Kanunu Tasarısı'nın Sigorta Hukukuna Dair 6. Kitabının Genel Hükümlerinin Değerlendirilmesi, Türk Ticaret Kanunu Taslağı, Sigorta Hukuku Dergisi, Özel Sayı 1, 2005, s. 99; **Aral Erdeleklioğlu**, s. 206. Ünan, primin kredi kartıyla ödenmesi durumunda sigorta ettirenin hak kaybına uğramasının önlenmesi amacıyla, kredi kartıyla ödemeyi kabul eden sigortacının kredi kartından provizyonun çekildiği andan itibaren sigorta himayesinin başladığını kabul etmesi ya da aksi durumda da primin

alacağının muacceliyeti için sözleşme yapılması tek başına yeterli değildir. Bunun yanında poliçenin de düzenlenip sigorta ettirene verilmesi gerekmektedir. Dolayısıyla sigorta sözleşmesinin yapılmasıyla doğan prim ödeme borcu, poliçenin sigorta ettirene verilmesiyle muaccel hale gelmektedir⁷³. Bununla birlikte, TTK m. 1431/1'e göre karada ve denizde eşya taşımalarına ilişkin sigortalarda prim, sözleşme yapıldığı anda muaccel olmaktadır. Poliçe düzenlenmesi bu tür sigortalarda primin muaccel olmasının bir şartı değildir⁷⁴. Gemi ipoteğinin, tekne sigortası sözleşmesinden doğan sigorta tazminatına şamil olduğunu göz önüne aldığımızda; tekne sigortası sözleşmesinden kaynaklanan primin muacceliyeti de poliçenin teslimi ile gerçekleşecektir.

1) Primin Hiç Ödenmemesi Durumunda

TTK m. 1434'e göre ilk taksiti ya da tamamı bir defada ödenmesi gereken prim zamanında ödenmediği takdirde, vadeden başlayarak üç ay içinde sigortacının sözleşmeden cayma hakkı vardır. Primin taksitle ödenmesinin kararlaştırıldığı ihtimalde, izleyen primlerin ödenmemesi durumunda da sigortacının sözleşmeyi fesih hakkı söz konusudur. Dolayısıyla primin ödenmemesi sigortacıya duruma göre fesih veya cayma hakkı vererek sözleşmeyi sonlandırma imkânı tanımaktadır.

Sigortacının cayma hakkını kullanabilmesi için ilk olarak primin muaccel olması gerekmektedir. Primin muaccel olması için yukarıda izah edildiği üzere tekne sigortası açısından sigortacının sigorta ettirene poliçe düzenleyip vermesi icap eder. Bunun yanında kanımızca sigorta ettirenin temerrüde düşmesi de aranmaktadır. Nitekim sigortacının cayma hakkının düzenlendiği TTK m. 1434 hükmünün kenar başlığı temerrüt olarak belirtilmiştir⁷⁵. Başka bir ifadeyle, kanun koyucunun düzenlediği sözleşmeden cayma hakkı primin muaccel olması nedeniyle değil, sigorta ettirenin mütemerrit olması dolayısıyla sigortacıya tanınan haklardan biridir. Alacağın muaccel olmasıyla borçlunun temerrüde düşmesinin her zaman örtüşmediği dikkate alınır, primin muaccel olduğu tarih ile

sigortacının hesabına geçtiği anda (bu süre iki üç haftayı bulabilmektedir) himayenin başlayacağı konusunda sigorta ettireni bilgilendirmesi gerektiği yönünde bir çözüm önerisi getirmiştir. Bkz. Samim Ünán, Türk Ticaret Kanunu Şerhi- Altıncı Kitap-Sigorta Hukuku-Cilt I- Genel Hükümler, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2016, s. 350-351.

73 Kender, s. 276; Topsoy, Sigorta, s. 34; Ayhan/Çağlar/Özdamar, s. 178; Aral Erdeleklioğlu, s. 211.

74 Kender, s. 276; Ayhan/Çağlar/Özdamar, s. 177.

75 Zira, TTK m. 1534 hükmünde kenar başlıklarının da metne dahil olduğu belirtilmiştir.

sigorta ettirenin temerrüde düştüğü anın açıklığa kavuşturulması gerekmektedir⁷⁶.

Temerrüt kenar başlıklı TTK m.1434 hükmünün birinci fıkrasında *1431 inci maddeye uygun olarak istenilen sigorta primini ödemeyen sigorta ettirenin mütemerrit* olacağı belirtilmiştir. Mezkûr hükmün ikinci fıkrasında ise zamanında ödenmeyen prim için sigortacının sözleşmeden üç ay içinde cayabileceği ve bu sürenin vadeden itibaren başlayacağı ifade edilmiştir. Dolayısıyla tarafların sözleşmede bir vade belirlemiş olmaları durumunda bu geçerlidir. Borcun ifa zamanıyla ilgili olan vade, öğretide olağan vade, belirli vade ve kesin vade olarak üçe ayrılmaktadır⁷⁷. Olağan vade, borcun muaccel olduğu yani alacaklının edimi talep edebildiği tarihi ifade etmektedir. Bununla birlikte bu tür vadeye bağlı işlemlerde borçlunun temerrüde düşmesi vadenin gelmesiyle alacağın muaccel olmasının yanında alacaklının ayrıca ihtarına ihtiyaç bulunmaktadır⁷⁸. Belirli vade ise borcun muaccel olduğu ve aynı zamanda borcun ifa edilmemesi durumunda alacaklının temerrüde düştüğü zamanı ifade etmektedir⁷⁹. Başka bir ifadeyle, eğer belirli vade söz konusuysa borçlu ihtara gerek kalmaksızın mütemerrit olur. Keza kesin vadede de ihtara gerek olmaksızın vadenin gelmesiyle borçlu temerrüde düşer. Bu açıklamalar dikkate alınarak, sigorta sözleşmesinde prim alacağının kanunda vadeye bağlanıp bağlanmadığının tespiti hem borcun muacceliyet anının hem de borçlunun temerrüde düşme zamanının belirlenmesi açısından önem arz etmektedir. TTK m. 1431/1’de primin ya da ilk taksitin *sözleşme yapılır yapılmaz ve poliçenin teslimi karşılığında* ödenmesi gerektiği ifade edilmiştir. Bu hüküm öğretide eleştirilmekte ve

76 “Borçlunun temerrüdünden söz edebilmek için, öncelikle borcun muaccel hale gelmiş olması gerekir. Muacceliyet; en yalın anlatımıyla, ödeme zamanının gelmiş olmasıdır. Borcun ifası için bir vade öngörülmüşse, kural olarak bu vadenin gelmesiyle muacceliyet oluşur. Hemen belirtilmelidir ki, temerrüdün oluşması için borcun muaccel olması kural olarak tek başına yeterli değildir.” Bkz. Yarg. HGK, E. 2013/193, K. 2013/1077, 11.09.2013, (www.lexpera.com.tr, E.T. 05.03.2024).

77 Fikret Eren, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 23. Baskı, Ankara 2018, s. 976.

78 Eren, s. 976.

79 Eren, s. 976.

“sözleşme yapılır yapılmaz”⁸⁰ kısmının dikkate alınmaması⁸¹, prim borcunun muaccel olması için poliçenin teslim anının esas alınması gerektiği belirtilmektedir.⁸² Poliçenin teslimi, sigortacının yükümlülüklerinden biridir. Dolayısıyla sözleşmenin yapılmasıyla doğan prim ödeme borcunun muaccel hale gelmesi alacaklı sıfatını haiz sigortacının poliçeyi teslimine bağlanmış; yani kanun koyucu vadeyi belirleme yetkisini sigortacıya bahşetmiştir. Bununla birlikte borçlunun temerrüdünü düzenleyen TBK m. 117/2’ye göre vadeyi belirleme yetkisinin taraflardan birine verildiği durumlarda ayrıca ihtara gerek kalmaksızın borçlu temerrüde düşmektedir.⁸³ Dolayısıyla kanunda, primin ödenme tarihi için vade “poliçenin teslim anı” olarak belirlenmiştir. Bu durumda TTK m.117/2 hükmü nazara alındığında sigortacının poliçeyi vermesiyle muaccel olan prim alacağının başkaca bir ihtara gerek kalmaksızın borçlu sigorta ettireni, primin ödenmemesi durumunda temerrüde düşürdüğüünün kabulü gerekmektedir. O halde TTK m. 1434/1’de “*istenilen*” sigorta priminden neyin anlaşılması gerektiği belirsizdir. Başka bir deyişle; kanun koyucu, hem poliçenin teslimini gerçekleştirerek primin muacceliyet anını belirleme yetkisini sigortacıya vermekte hem de temerrüt için ayrıca primin *istenilmiş* olmasını aramaktadır. Hükümde geçen “*istenilmiş*” ifadesiyle ihtarın kastedilmediği açıktır. Zira TTK m. 1432’de ödeme yeri olarak sigorta ettirenin sözleşmede gösterilen adresi esas alınmıştır. Bu hükümden kanun koyucunun sigorta primini *aranılacak* borç olarak düzenlemiş olduğu

80 Bu ifade tek başına dikkate alındığında kanun koyucunun TBK ile uyumlu olarak prim alacağının sözleşmenin yapılmasıyla yani borcun doğar doğmaz muaccel hale geleceğini irade etmiş olduğu sonucu çıkabilir. Bununla birlikte sözleşmenin yapılması ve poliçenin hemen teslim edilmemesi durumunda sorun ortaya çıkacaktır. Sözleşmenin yapılmasıyla borcun muaccel hale geldiğinin kabul edilmesi durumunda da sigorta ettirenin temerrüde düşmesi için sigortacının ihtarı gereklidir. Kürşat Yağcı, “Borcun İfasının Sözleşmenin Kurulmasından Sonraki Bir Olgunun Gerçekleşmesinden İtibaren Belirli Bir Sürenin Geçmesiyle Muaccel Olacağının Kararlaştırıldığı Hallerde Borçlunun Temerrüde Düşmesi için İhtar Şart mıdır? (Vadenin Sonradan Belirli Hale Gelebilirliği Üzerine)”, İstanbul Hukuk Mecmuası, C. 77, S. 1, 2019, s. 271.

81 Aksi takdirde, borcun doğumuyla muaccel olduğunun kabulü gerekecektir.

82 Ünan, s. 334; Aksi görüş için bkz. Ayhan/Çağlar/Özdamar, s. 179.

83 İlgili hükümden bu yetkinin sadece sözleşme ile belirlenmesi durumunda geçerli olacağı sonucu çıkmaktadır. Bununla birlikte, kanunda belirlenmesi durumunda da ihtara gerek olmadığı kabul edilmektedir. Bkz. Eren, s. 1124.

anlaşılmaktadır⁸⁴. Aranılacak borçlarda, borçlu edim konusunu alacaklının emir ve tasarrufunda bulundurmakla yükümlüdür. Dolayısıyla alacaklı sigortacı, borcun ifasını sigorta ettirenin ikametgahında ya da işyerinde istemekle mükelleftir⁸⁵. Bu sebeple kanunda belirtilen primin *istenilmiş* olması, alacaklı sigortacının borcun ifası için üzerine düşeni yapması niteliğinde olup; ihtar niteliğinde değildir. Başka bir ifadeyle, *sigorta primin istenilmesi* sigortacının edimi kabule hazır olması anlamına gelmektedir⁸⁶. Öğretide de aranılacak borçlar için borçlunun temerrüdünün, kendisine borcun ifası ihtar edilmiş olsa dahi alacaklının edimi almaya gelmesiyle söz konusu olacağı belirtilmiştir⁸⁷. Bu durumda sigorta ettirenin temerrüdü, sigortacının, sigorta ettirenin sözleşmede gösterdiği adresinde poliçenin teslimiyle muaccel olan prim borcunu istemesiyle gerçekleşir⁸⁸. Dolayısıyla kanımızca sigortacı, vade tarihinden itibaren değil temerrüt tarihinden itibaren üç ay içinde sözleşmeden cayabilecektir⁸⁹.

Yenilik doğuran hak niteliğindeki cayma hakkı, bunun sigorta ettirene bildirilmesi ile hukuki sonuç doğurur. Kanun'da bildirim şekline ilişkin bir düzenleme yer almamaktadır. Bununla birlikte, sigorta konusu olan geminin maliki aynı zamanda tacir sıfatını haiz ise bu bildirim TTK m. 18'de hüküm altına alınan usul ile yapılmalıdır⁹⁰. Cayma hakkının kullanılabilmesi için sigortacı tarafından primin dava veya takip yoluyla istenmemiş olması gerekir. Aksi takdirde sigortacının cayma hakkını kullanması mümkün değildir. Bu şartların varlığı durumunda cayma beyanının sigorta ettirene ulaşmasıyla sözleşme geçmişe etkili olarak sona erer.

84 Kemal **Şenocak**, Mesleki Sorumluluk Sigortası, Turhan Kitabevi, Ankara 2000, s. 208; **Eren**, s. 971; **Topsoy**, Sigorta, s. 41; **Ayhan/Çağlar/Özdamar**, s. 179.

85 **Topsoy**, Sigorta, s. 41; **Ayhan/Çağlar/Özdamar**, s. 179; **Aral Erdeleklioğlu**, s. 211.

86 **Eren**, s. 1125.

87 M. Kemal **Oğuzman/Turgut Öz**, Borçlar Hukuku Genel Hükümler- Cilt I, 14. Baskı, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2016, s. 470.

88 **Topsoy**, **Sigorta**, s. 41; **Ayhan/Çağlar/Özdamar**, s. 180.

89 TTK m.1434/2'de vadeden başlayarak üç ay içinde sigortacının sözleşmeden cayma hakkını kullanabileceği belirtilmiştir. Kanımızca vade tarihi değil, temerrüt tarihi olması gerekir. Zira poliçenin teslimi ile muaccel olan prim ödeme borcunun, sigorta ettireni temerrüde düşürmesi, ancak sigortacının, sigorta ettirenin adresinde primi istemesiyle gerçekleşecektir. Hükmün kenar başlığının "temerrüt" olduğu dikkate alındığında, üç aylık sürenin temerrütten itibaren başlaması gerektiği kanaatindeyiz.

90 **Topsoy**, Sigorta, s. 43; **Sevinç Kuyucu**, s. 185.

Kanun koyucunun sigortacıya tanıdığı sözleşmeden cayma hakkı primin hiç ödenmemesi durumunda söz konusudur. Peki sigortacı, primin hiç ödenmediğini (ilk taksitin veya tamamının) ipotekli alacaklıya bildirmekle yükümlü müdür? TTK m. 1024'te “*sigorta priminin zamanında ödenmemesi ve bu yüzden sigorta ettirene bir ödeme süresi belirlenmesi*” durumunda sigortacının ipotekli alacaklıya bildirimle yükümlü olduğu düzenlenmiştir. *Sigorta ettirene ödeme süresinin verilmesi*, sigortacının sözleşmeden cayma hakkını kullanması için değil, izleyen primlerin ödenmemesi nedeniyle sözleşmenin feshi için izlemesi gereken usuldür. Dolayısıyla hükmün lafzından, sigortacının sözleşmeden cayma hakkını kullanabilmesi için gerekli şartların oluşması durumunda bunu ipotekli alacaklıya bildirmekle yükümlü olmadığı sonucu çıkmaktadır⁹¹. Diğer bir ifadeyle, primin tamamının ya da taksitle ödeme kararlaştırılmışsa ilk taksitin ödenmemesi durumunda mevcut düzenlemeye göre sigortacının keyfiyeti ipotekli alacaklıya bildirme yükümlülüğü bulunmamaktadır⁹². Buna rağmen, ipotekli alacaklının durumu bir şekilde öğrenip primi ödeyerek sigortacının sorumluluğunu başlatma hakkının olduğu kabul edilmelidir. TBK m. 83'te borcun bizzat borçlu tarafından ifasında alacaklının menfaati bulunmadığı sürece borçlunun bizzat ifa mecburiyetinin olmadığı düzenlenmiştir. Prim borcunun bir para borcu olduğu dikkate alındığında sigortacının bizzat borçlunun ifasında menfaati olmadığı açıktır⁹³. Dolayısıyla sigortacı, ipotekli alacaklının yapacağı ödemeyi reddedememelidir. Öyle ki sigorta ettirenin açıkça karşı koymasına rağmen TTK m. 1029'da “*sigortacı, muaccel olan sigorta primlerini ve sigorta sözleşmesi gereğince ona yapılması gereken diğer ödemeleri kanunen reddedebileceği durumlarda bile, bunları sigortalıdan ve ipotekli alacaklıdan kabul etmeye zorunludur*” şeklinde düzenlenen hüküm gereği bu ödemeyi kabul etmek zorundadır⁹⁴.

91 Aynı yönde bkz. **Topsoy**, Sigorta, s. 54; **Atamer**, İpotek, s. 372; Aksi görüş için bkz. **Yazıcıoğlu**, s. 210; **Sevinç Kuyucu**, s. 186.

92 Aksi görüş için bkz. **Yazıcıoğlu**, s. 210.

93 **Topsoy**, Sigorta, s. 59; **Atamer**, s. 348; **Şenocak**, Mesleki Sorumluluk Sigortası, s. 206; **Aral Erdeliklioğlu**, s. 207. Buna karşın üçüncü kişinin prim borcunu kambiyo senedi ile ifa etmek istemesi durumunda sigortacı bunu kabule mecbur değildir.

94 **Topsoy**, Sigorta, s. 59; Aynı yönde bkz. **Abraham**, s. 745.

2) İzleyen Primlerin Ödenmemesi Durumunda

TTK m. 1434/3'te sigortacının, sigorta ettirenin izleyen primleri ödemede temerrüdü sebebiyle sözleşmeyi fesih hakkını ve şartlarını düzenlemiştir. İlk primin ödenmemesi durumundan farklı olarak izleyen primlerin ödenmemesi sigortacının himaye borcunu etkilemez⁹⁵. Sigortacı ilk olarak noter aracılığıyla ya da iadeli taahhütlü mektupla sigorta ettirene borcunu yerine getirmesi için on günlük süre vermeli ve süre sonunda prim ödenmediği takdirde sözleşmenin feshedilmiş sayılacağı ihtarını yapmalıdır. Bu ihtimalde sigortacının sorumluluğu başlamıştır. Yani sözleşme feshedilene kadar sigortacı rizikoyu taşımaktadır.

Kanunda sigortacının fesih hakkını kullanabilmesi için cayma hakkından farklı olarak usulüne uygun ihtar yapmış olma şartı aranmaktadır. İhtar ile verilen süre sonuna kadar prim borcu ödenmediği takdirde sigorta sözleşmesi ileriye etkili olarak sona erer. Başka bir deyişle, bu süre dolana kadar sigortacı meydana gelen rizikolardan sorumlu olmaya devam eder.

TTK m. 1024'e göre *sigorta priminin zamanında ödenmemesi ve bu yüzden sigorta ettirene bir ödeme süresi belirlenmesi* durumunda bunun gecikmeksizin sigortacı tarafından ipotek alacaklısına bildirilmesi gerekir. Sigortacının, primin ödenmemesi nedeniyle süre verme yükümlülüğü fesih hakkını kullanabilmesi için zorunludur. Sigortacının fesih hakkı da yukarıda bahsi geçtiği üzere izleyen primlerin ödenmemesi durumunda söz konusu olacaktır. Dolayısıyla mezkûr hükümde, sigortacının, fesih şartlarının oluşması durumunda bunu ipotekli alacaklıya bildirmekle yükümlü olduğu yönünde bir tereddüt söz konusu değildir⁹⁶.

Primin ödenmemesinin ve bu nedenle sigorta ettirene bir süre verilmesinin ipotekli alacaklıya bildirilmesinin amacı, alacaklının sigorta ettirenin ödemediği primi ödemek suretiyle sigorta sözleşmesinin

95 **Kender**, s. 282; Zehra **Şeker**, “Sigorta Ettirenin Taksitlendirilmiş Primi Ödeme Borcunda Temerrüde Düşmesinin Sonuçları”, Prof. Dr. Kemal Oğuzman’a Armağan, Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 1, S. 1, 2002, s. 653; **Sevinç Kuyucu**, s. 186. “(...) Kanun gereğince davalının sorumluluğunun doğması için sigorta priminin, taksitle ödenmesi kararlaştırılmışsa ilk taksitinin ödenmesi gerektiği aşıkardır; ilk taksit ödenmediği durumda sigorta şirketinin sorumluluğu başlamaz ise de devam eden taksitlerin ödenmediği durumlarda ilk taksit ödendiği için sigorta şirketinin sorumluluğu başlamakla bu durum 3. Kişilere karşı ileri sürülemez. (...)”, bkz. Yarg. 17. HD., E. 2018/5430, K. 2018/12915, 23.02.2018, Işıl **Ulaş/İbrahim Bektaş**, Ulaş Sigorta Hukuku-Birinci Cilt-Zarar Sigortaları I, 9. Bası, Turhan Kitabevi, Ankara 2023, s. 93.

96 **Atamer**, İpotek, s. 373; **Abraham**, s. 741-742.

devamını sağlama imkanına sahip olmasıdır⁹⁷. İpotekli alacaklının da primi ödememesi durumunda, sigortacı hem sigorta ettirene hem de ipotekli alacaklıya karşı borcundan kurtulur⁹⁸. Sigortacının bu bildirim yapmaması durumunda da ipotekli alacaklıya karşı sigorta sözleşmesinden doğan borcu sona erer. Bununla birlikte bildirim yapılmadığı durumlarda, ipotekli alacaklı bu sebeple bir zarara uğramışsa sigortacıya başvurup tazmin edilmesini isteme hakkını haizdir⁹⁹.

Sigortacının, ipotekli alacaklıya karşı sorumluluktan kurtulması için izleyen primlerin ödenmemesi nedeniyle kanun gereği verilmesi gereken asgari on günlük sürenin sonunda sözleşmenin sona ereceğinin ipotekli alacaklıya da bildirmesi gerekir. Yapılacak bildirim şekliyle ilgili Kanun'da bir düzenleme mevcut değildir. Kanun koyucu sigorta ettirene yapılacak fesih bildiriminin, noter aracılığıyla ya da iadeli taahhütlü mektupla yapılması ve on günlük süre sonunda borcun yerine getirilmemesi durumunda sözleşmenin feshedileceği ihtarını içermesi gerektiğini düzenlemiştir (TTK m.1434/3). İpotekli alacaklıya yapılacak bildirim için bu şekil şartına uyulması gerekip gerekmediği hususunda bir netlik olmamakla birlikte; öğretide Topsoy, istisnaların dar yorumlanması ilkesi uyarınca bu şekil şartının ipotekli alacaklıya yapılacak bildirim için aranmaması gerektiğini ileri sürmüştür¹⁰⁰. Bizim de katıldığımız bu görüşe göre, ipotekli alacaklıya yapılacak bildirim için bir şekil şartı aranmamalı, alacaklıya ulaşması şartıyla herhangi bir şekilde yapılan bildirim geçerli olduğu kabul edilmelidir. Bununla birlikte, bildirim şekli önemli olmasa dahi içeriğinin primin ödenmediği takdirde verilen süre sonunda sözleşmenin feshedileceği ihtarını içermesi gerekir¹⁰¹.

97 **Kalpsüz**, s. 106.

98 **Kalpsüz**, s. 106.

99 **Abraham**, s. 742-743. Tazminat istemi, sigortacı ile ipotekli alacaklı arasında bir sözleşme söz konusu olmadığı için sözleşmenin ihlaline değil; haksız fiil hükümlerine dayanmaktadır. Aynı yönde bkz. **Topsoy**, s. 164. Buna karşılık Atamer bu görüşe katılmamaktadır. Yazara göre, sigortacının, ipotekli alacaklıya sigorta tazminatı ödeme edimi sigorta sözleşmesine dayanmaktadır. Primin ödenmesinde temerrüt nedeniyle sözleşmenin sona ermesi sözleşmeye dayanan bir edimi ortadan kaldırmaktadır. Haliyle bu bildirim yükümlülüğü kanundan doğan fakat sözleşmeye dayanan bir edim olarak kabul edilmelidir. Bu görüşe göre, bildirim yükümlülüğünün yerine getirilmemesi nedeniyle ileri sürülen tazminat istemi sözleşmenin ihlaline dayanmaktadır. Bkz. **Atamer**, s. 376-377.

100 **Topsoy**, s. 56.

101 **Topsoy**, s. 56 vd.

b. Primin Ödenmemesi Nedeniyle Sözleşmenin Feshedildiğini Bildirme Yükümlülüğü

TTK m. 1024/1 hükmünün ikinci cümlesine göre primin ödenmemesi nedeniyle sözleşmenin feshedilmesi durumunda da sigortacıya keyfiyeti ipotekli alacaklıya bildirme yükümlülüğü getirilmiştir. Başka bir ifadeyle, TTK m. 1024/1 hükmüne göre sigortacı hem primin ödenmediğini hem de ayrıca sözleşmenin bu sebeple sona ermiş olması durumunda feshedilmiş olduğunu ipotek alacaklısına bildirmelidir. Kalpsüz, bu hüküm ile kanun koyucunun, ipotekli alacaklıya, primi ödeyerek sigorta himayesini devam ettirme ya da yeni bir sigorta sözleşmesi yapma imkânı verdiğini ifade etmiştir¹⁰². Kanımızca sözleşmenin feshinden sonra ipotekli alacaklının artık prim borcunu ödeyerek sigorta himayesini devam ettirme imkânı söz konusu değildir. Zira fesih, bozucu yenilik doğuran bir hakır¹⁰³ ve yenilik doğuran hakkın kullanılıp neticenin meydana gelmesinden sonra bundan geriye dönülmesi söz konusu değildir¹⁰⁴. Dolayısıyla sigorta sözleşmesi fesih ile geleceğe etkili olarak sona ermektedir. Bu aşamadan sonra sigorta himayesinden faydalanmak isteyen ipotekli alacaklının tek imkânı yeni bir sigorta sözleşmesi akdetmektir. Bu sigorta sözleşmesi, malik menfaatinin teminat altına alındığı tekne sigortası olabileceği gibi ipotekli alacaklının kendi menfaatinin teminat altına alındığı bir sigorta sözleşmesi de olabilir. Dolayısıyla sigortacının sözleşmenin feshedildiğini ipotekli alacaklıya bildirmemesi ipotekli alacaklıya karşı sözleşmenin devam ettiği sonucunu doğurmaz. Yani, süre sonunda sözleşmenin feshi ipotekli alacaklıya karşı da hüküm ifade eder¹⁰⁵. Bununla birlikte, sigortacının bu yükümlülüğü yerine getirmemesi nedeniyle ipotekli alacaklının uğradığı bir zarar mevcutsa TBK m. 49 uyarınca bunu tazminle yükümlü olmaktadır¹⁰⁶.

TTK m.1434/4'te sigorta ettirene bir sigorta dönemi¹⁰⁷ içinde iki ihtar gönderilmiş olması durumunda, sigorta döneminin sonunda hüküm doğurmak üzere sigortacının sözleşmeyi fesih hakkı düzenlenmiştir. Bu

102 Bkz. **Kalpsüz**, s. 107.

103 **Eren**, s. 1289 vd.

104 M.Kemal **Oğuzman**/Nami **Barlas**, Medeni Hukuk - Giriş, Kaynaklar, Temel Kavramlar, 23. Baskı, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2017, s. 167.

105 **Topsoy**, s. 164.

106 **Topsoy**, s. 164; Aynı yönde bkz. **Prause**, s. 39.

107 TTK m. 1411'de sigorta dönemi, prim daha kısa zaman dilimlerine göre hesaplanmıyorsa bir yıl olarak kabul edilmiştir.

durum da TTK m. 1024/1 kapsamında değerlendirilmeli, bu durum gecikmeksizin sigortacı tarafından ipotek alacaklısına bildirilmelidir¹⁰⁸.

c. Sözleşmenin Sona Erdiğini Bildirme Yükümlülüğü

TTK m. 1024/2'de sigortacıya, sözleşmenin cayma, fesih bildirim ya da herhangi bir sebeple sona erdiğini ya da henüz sona ermemişse sona ereceği tarihi ipotekli alacaklıya bildirme yükümlülüğü getirilmiştir. Primlerin ödenmemesi ve sigortacının iflası nedeniyle sözleşmenin sona ereceği haller bu hükmün kapsamında değildir (TTK m. 1024/3). Diğer bir ifadeyle, sigortacının ya da sigorta ettirenin kanunda ya da sözleşmede öngörülen diğer yükümlülüklerini yerine getirmemesi nedeniyle tarafların cayma ya da fesih hakkını kullanması ya da başka bir şekilde sözleşmenin sona ermesi durumunda bunun ipotekli alacaklıya bildirilmesi gerekmektedir. Örneğin sigorta ettirenin beyan yükümlülüğüne aykırı davranması sigortacıya sözleşmeden cayma hakkı vermektedir (TTK m. 1439/1). TTK m. 1440'a göre sigortacı, sigorta ettiren tarafından önemli bir hususun bildirilmemiş ya da yanlış bildirilmiş olduğunu öğrendiği tarihten itibaren on beş gün içinde sözleşmeden cayabilir. İşte bu durumda da sözleşmenin cayma sebebiyle sona erdiğinin ipotekli alacaklıya bildirilmesi gerekir. Yine aynı şekilde sigorta ettirenin rizikoyu ağırlaştırmama yükümlülüğünü ihlal etmesi üzerine sigortacının sözleşmeyi feshetmesi (TTK m.1445/1) buna örnek olarak verilebilir.

Yukarıda izah edilen sebeplerle sözleşmenin süresinden önce sona ermesini gerektiren haller, ipotekli alacaklıya karşı bu bildirimden ya da alacaklının bir şekilde öğrendiği tarihten itibaren iki hafta geçmekle hüküm ifade eder¹⁰⁹. Diğer bir ifadeyle, ilgili hükümde kanun koyucu sigorta sözleşmesinin taraflar arasında süresinde önce sona erdiği durumlarda, sigortacının ipotekli alacaklıya karşı sorumlu olmaya devam

108 **Atamer**, İpotek, s. 376; **Omağ**, İpotek, s. 361; **Sevinç Kuyucu**, s. 187.

109 TTK m. 1456/5'te sigortacının sözleşmenin sona ermesinden itibaren on beş gün içinde durumu aynı hak sahiplerine bildirmekle yükümlü olduğu düzenlenmiştir. Yine hükmün devamında aynı hak sahipleri yönünden sözleşmenin sona ermesinden itibaren on beş gün ile geçerli olacağı belirtilmiştir. Bu on beş gün içinde durumu öğrenen aynı hak sahibinin sözleşmeye devam edeceğini bildirmedeği takdirde sigorta sözleşmesi aynı hak sahibi için de geçersiz olacaktır. Öğretide hükümdeki sürenin başlangıcı oldukça eleştirilmiştir. Zira sigortacının sözleşmenin sona ermesinden itibaren bildirim geç yapması ihtimalinde, aynı hak sahiplerinin sözleşmeye devam etme iradesini açıklaması için çok az süreleri kalmaktadır. TTK m. 1024/2'de isabetli olarak ilgili sürenin sözleşmenin sona ermesinden itibaren değil, sigortacının bildiriminden itibaren başlayacağı belirtilmiştir. Eleştiriler için bkz. **Ünsal**, s. 140 vd.

edeceğini düzenlemiştir. Sigortacının kanundan kaynaklanan bu sorumluluğu bildirim tarihinden ya da ipotekli alacaklının durumu bir şekilde öğrendiği tarihten itibaren iki hafta ile sınırlandırılmıştır. Bunun anlamı, sigortacının, iki haftalık süre içinde rizikonun gerçekleşmesi durumunda, sigorta ettiren ya da sigortalı sıfatını haiz olmayan ipotek alacaklısına sigorta tazminatını ödeme yükümlülüğünün doğacak olmasıdır¹¹⁰.

Sözleşmeyi sona erdiren sigortacının iflası ya da primin ödenmemesi nedeniyle fesih hallerinde bu iki haftalık süre uygulanmaz. Yani bu sebeplerle sözleşme sona erdiğinde, bildirim yapılmamış olsa dahi sigorta sözleşmesi ipotekli alacaklıya karşı da sona ermektedir.

d. Sigorta Bedelini Azaltan ya da Sigorta Himayesini Daraltan Halleri Bildirme Yükümlülüğü

İpotekli alacaklı ile sigortacı arasında akdi bir ilişki mevcut değildir. Yani ipotekli alacaklı sigorta sözleşmesinin bir tarafı değildir ve ipoteğin mevcudiyeti sigortacı ile sigorta ettirenin sözleşme üzerindeki tasarruf yetkisini etkilemez. Başka bir ifadeyle, sigorta ettiren ve sigortacı sözleşmenin içeriğini sözleşme serbestisi ilkesi uyarınca istedikleri gibi değiştirebilir. Bununla birlikte bu değişikliklerin ipotekli alacaklı aleyhine bir durum yaratması mümkündür. Kanun koyucu bu sebeple, sigortacıyı, sigorta bedelini azaltan ya da himayeyi daraltan anlaşmaları ipotekli alacaklıya bildirmekle yükümlü kılmıştır (TTK m. 1024/4). Zira sigorta bedelinin azaltılması, rizikonun meydana gelmesi durumunda ipotekli alacaklının tazminat alacağını azaltmaktadır. Yine himayenin daraltılması, himaye kapsamında olmayan rizikoların gerçekleşmesi durumunda ipotekli alacaklının sigorta tazminatını alamaması anlamına gelmektedir.

Prim miktarının belirlenmesinde sigorta himayesi ve sigorta bedeli önemli rol oynamaktadır. Sigorta ettirenin prim miktarını azaltmak için himaye kapsamını daraltması ya da sigorta bedelini azaltması ihtimal dahilinde olduğu için kanun koyucu ipotekli alacaklıyı, taraflar arasında

110 Akıncı, s. 105; Topsoy, s. 165; Sevinç Kuyucu, s. 187. TTK m. 1024 hükmüne göre genel hüküm niteliğinde olan TTK m. 1456/5'te de benzer bir düzenleme yer almaktadır. Öğretide Memiş, bu hükmün özel hukuk mantığına aykırı olduğunu, sigortacı ya da sigorta ettirenin sözleşmeyi cayma ya da fesih suretiyle sona erdirmiş olmasına rağmen sınırlı aynı hak sahipleri için belirli bir süre daha devam etmesinin özel hukukun sözleşme serbestisi ilkesine aykırı olduğunu haklı olarak belirtmiştir. İlgili eleştirinin TTK m. 1024/2 hükmü için de yerinde olduğu kanaatindeyiz. Bkz. Memiş, s. 105.

bu konulara ilişkin yapılan sözleşmenin sonuçlarından korumak istemiş ve sigortacıya bildirim yükümlülüğü getirmiştir. Bu yükümlülüğe aykırılık sigortacının sözleşmenin orijinal haline göre ipotekli alacaklıya karşı sorumlu olmaya devam etmesi sonucunu doğurmaktadır. TTK m. 1024/4'te her ne kadar ikinci fıkranın sadece birinci cümlesinin kıyas yoluyla uygulanacağı belirtilmiş olsa da öğretide, sigortacının bildirimden sonra iki haftalık süre için ipotekli alacaklıya karşı sözleşmenin orijinal haline göre sorumlu olacağı kabul edilmektedir¹¹¹. Diğer bir ifadeyle, bu bildirim yapıldıktan sonra sigorta sözleşmesi, alacaklının sigortacıya ipoteği bildirdiği tarihteki şartları içeren haliyle iki hafta daha geçerli olmaya devam eder¹¹². Bildirimin yapılmaması ve ipotekli alacaklının da bahsi geçen değişikliği herhangi bir şekilde öğrenmemesi durumunda, sigortacı, ipotekli alacaklı tarafından kendisine ipoteğin bildirildiği tarihteki sözleşmenin orijinal haline göre sorumlu olur.

e. Sözleşmenin Geçersiz Olduğunu Bildirme Yükümlülüğü

Bilindiği üzere sigorta hukukunun temel ilkelerinden biri zenginleşme yasağı ilkesidir. Buna göre sigortanın, sigorta ettiren için hiçbir zaman kazanç vasıtası olması söz konusu değildir¹¹³. Bu yasağın uyarınca zarar sigortalarında sigorta bedeli, sigorta değerinden fazla olamaz. Aksi halde, yani aşkın sigortanın söz konusu olması durumunda TTK m. 1463 uyarınca sigorta değerini aşan kısım geçersizdir¹¹⁴. TTK m. 1463/2'de sigorta ettirenin aşkın sigortayı, ekonomik çıkar sağlamak amacıyla kötü niyetle yapması durumunda sigorta sözleşmesinin geçersiz olacağı düzenlenmiştir. Bu hükme göre, mali çıkar sağlamak amacıyla kötü niyetle yapılan sigorta sözleşmesinin sadece menfaatin değerini aşan kısmı değil, tamamı geçersiz olacaktır. Aynı şekilde, değerinin tamamı sigorta edilmiş olan bir menfaatin aynı rizikolara karşı aynı süre içinde ikinci kez sigortalanmasıyla ortaya çıkan çifte sigorta durumunda da ikinci yapılan sigorta geçersiz olarak kabul edilir¹¹⁵. Zenginleşme yasağının tipik

111 **Yazıcıoğlu**, s. 211.

112 **Sözer**, s. 162.

113 Merih Kemal **Omağ**, "Sigorta Hukukunda Zenginleşme Yasağı", Özel Sigorta Hukukuna Hâkim İlke ve Kurumlar (1975-2016)-Makaleler- Tebliğler, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2019, s. 289.

114 **Omağ**, s. 292.

115 **Çeker**, s. 158. TTK m. 1467'de çifte sigortanın geçerli olduğu bazı hal ve şartlar şu şekilde düzenlenmiştir: "(1) Değerinin tamamı sigorta olunan bir menfaat, sonradan aynı veya farklı kişiler tarafından, aynı rizikolara karşı, aynı süreler için sigorta

birer görünümü olan aşkın ve çifte sigorta sebebiyle sözleşme geçersiz olursa TTK m. 1024/5 uyarınca bu geçersizliğin ipotekli alacaklıya karşı ileri sürülmesi mümkün değildir. Bununla birlikte, sigortacının, bu geçersizliği, ipotekli alacaklıya bildirilmek suretiyle sözleşmenin ipotekli alacaklıya karşı hüküm ifade etmesini iki hafta ile sınırlaması mümkündür. Başka bir deyişle, kural olarak sigorta sözleşmesi aşkın veya çifte sigorta sebebiyle geçersiz olursa, bu geçersizlik ipotekli alacaklıya karşı ileri sürülemez. Bununla birlikte, sigortacının geçersizliği ipotekli alacaklıya bildirmesinden yahut ipotekli alacaklının bunu bir şekilde öğrenmesinden itibaren iki hafta geçmekle sigorta ilişkisi ipotekli alacaklıya karşı da sona erer. Bu iki haftalık sürede sigorta sözleşmesi sadece ipotekli alacaklıya karşı hüküm ifade eder¹¹⁶.

TTK m. 1456/5 hükmünde ise sözleşmenin sadece cayma ya da fesih ile sona ermesi durumunda sigortacının durumu sınırlı aynı hak sahiplerine bildirmekle yükümlü olduğu düzenlenmiştir. Dolayısıyla gemi ipotegi haricindeki sınırlı aynı haklar için, sözleşmenin aşkın sigorta ya da çifte sigorta sebebiyle geçersiz olması durumunda sigortacının keyfiyeti sınırlı aynı hak sahiplerine bildirme yükümlülüğü söz konusu değildir¹¹⁷.

f. TTK m. 1456 Hükümü Kapsamında Sigortacının Yükümlülükleri

Yukarıda izah edildiği üzere TTK m. 1022 hükmünde malik menfaatinin sigorta ettirilmiş olması durumunda gemi ipoteginin sigorta tazminatına da şamil olduğu ve TTK m. 1024'te sigortacının gemi ipotegi alacaklısına karşı bildirim yükümlülüğü düzenlenmiştir. Mezkûr hükümlere nazaran genel hüküm niteliğindeki TTK m. 1456/1'de ise sınırlı aynı hak ile takyit edilmiş mal üzerinde malik menfaatinin sigortalandığı durumlarda sınırlı aynı hak sahibinin hakkının sigorta

ettirilemez; sigorta ettirilmişse, sigorta ancak aşağıdaki hâl ve şartlarda geçerli sayılır: a) Sonraki ve önceki sigortacılar onay verirlerse; bu takdirde, sigorta sözleşmeleri aynı zamanda yapılmış sayılarak riziko gerçekleştiğinde sigorta bedeli, 1466 ncı maddede gösterilen oranda sigortacılar tarafından ödenir. b) Sigorta ettiren, önceki sigortadan doğan haklarını ikinci sigortacıya devir veya o haklardan feragat etmişse; bu takdirde, devir veya feragatin ikinci sigorta poliçesine yazılması şarttır; yazılmazsa ikinci sigorta sözleşmesi geçersiz sayılır. c) Sonraki sigortacının, ancak önceki sigortacının ödemediği tazminattan sorumluluğu şart kılınmış ise; bu hâlde önceden yapılmış olan sigortanın ikinci sigorta poliçesine yazılması gerekir; yazılmazsa, ikinci sigorta sözleşmesi geçersiz sayılır.”

116 Topsoy, s. 165.

117 Ünsal, s. 141-142.

tazminatı üzerinde devam edeceği belirtilmiş ve hükmün devamında sigortacının sınırlı aynı hak sahiplerine karşı bildirim yükümlülüğüne yer verilmiştir. Genel hüküm niteliğindeki TTK m. 1456 hükmünün tamamlayıcı olarak TTK m. 1024 ile birlikte uygulanması gerekir¹¹⁸. TTK m. 1456 hükmü uyarınca ipotekten haberdar edilmiş sigortacı, prim farkı istemi dolayısıyla sigorta ettirene ihtarda bulunduğunu ipotekli alacaklıya bildirmekle ve talep üzerine ipotekli alacaklıya sigorta koruması ve sigorta bedeli hakkında bilgi vermekle yükümlüdür.

1) Prim Farkı İstemi Dolayısıyla Sigorta Ettirene İhtarda Bulunduğunu Bildirme Yükümlülüğü

Sigortacının üstlendiği riziko ile primin sigorta sözleşmesinin her aşamasında uyumlu olması gerekir¹¹⁹. Bunun için de rizikonun doğru şekilde tespit edilmesi önem arz etmektedir. Sigorta konusu hakkında en geniş ve doğru bilgiye sigorta ettirenin sahip olacağından hareketle kanun koyucu sigorta ettirene sözleşme öncesinde (TTK m. 1435), sözleşme süresince (TTK m. 1444) ve riziko gerçekleştiğinde (TTK m.1446) beyanda bulunma yükümlülüğü getirmiştir. Sözleşme öncesi beyan yükümlülüğüne aykırılık ve sözleşme süresi içince sigorta ettirenin rizikoyu ağırlaştırıcı davranış ve işlemlerde bulunması durumlarında, kanun koyucu sigortacıya prim farkını talep ederek sözleşmeyi ayakta tutma imkânı getirmiştir (TTK m. 1439 ve TTK m. 1445). Her iki durumda da prim farkının on gün içinde kabul edilmemesi sözleşmenin sona ermesi sonucunu doğurur. Yukarıda izah ettiğimiz üzere ipotekli alacaklının sigorta sözleşmesinin devamında menfaati vardır. Dolayısıyla TTK m. 1456/4 uyarınca sigortacının prim farkı istemi dolayısıyla sigorta ettirene ihtarda bulunduğunu gemi ipotegi alacaklısına bildirmesi gerekir. Bu sayede ipotekli alacaklı prim farkını ödeyerek sözleşme ilişkisinin devamını sağlayabilir.

118 Tahir Çağrı, “Özel Hüküm Genel Hüküm Daima Bertaraf Eder mi?”, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, S. 3, 1991, s. 371-375: “Özel hükmün kapsamına giren olaylarda genel hüküm onun yanında alternatif (seçimlik) olarak veya onu tamamlamak üzere uygulanmaktadır. Bu sebeple özel hükmün daima, her halükârda genel hükmü bertaraf edeceğini söylemek asla doğru ve isabetli değildir. Başka bir deyişle, iki hükmün birbirine nispetle özel ve genel hüküm teşkil etmeleri genel hükmün bertaraf edilmesi için yeterli değildir. Kanun koyucunun bir özel hüküm sevk ederken bunun kapsamına giren olaylara artık genel hükmün uygulanmayıp münhasıran özel hükmün uygulanmasını, özel hükmün «exclusif» (genel hükmü bertaraf edici) nitelikte olmasını arzu ve irade etmiş olması da lazımdır.”

119 Kender, s. 273; Ünsal, s. 138-139.

2) Sigortacının Sigorta Koruması ve Sigorta Bedelinin Miktarı Hakkında Bilgi Verme Yükümlülüğü

TTK m. 1024/4'te kanun koyucu sigortacıyı, sigorta ettiren ile sigorta bedelini azaltan ya da himayenin kapsamını daraltan bir anlaşma yaptığı takdirde durumu ipotekli alacaklıya bildirmekle yükümlü kılmıştır¹²⁰. Bu hükümde mevcut olan bir sigorta sözleşmesinde sigorta bedeliyle ya da himayenin kapsamıyla ilgili sonradan bir değişikliğin meydana gelmesinde ipotekli alacaklının durumdan haberdar edilmesi söz konusudur. Buna karşın TTK m. 1456, herhangi bir değişiklik söz konusu olmaksızın sigortacıyı, sigorta bedeli ve sigorta koruması hakkında bilgi vermekle yükümlü kılmıştır. Bu yükümlülük, gemi ipoteği alacaklısının talebi ile ortaya çıkmaktadır. Zira hükümde sigortacının *istem üzerine* sigorta bedelinin miktarı ve sigorta koruması hakkında bilgi vermekle yükümlü olduğu belirtilmiştir. Dolayısıyla sigortacının bu yükümlülüğü, kendisinin ipotekten haberdar edilmiş olması ile ortaya çıkan bir yükümlülük değildir. Bunun için ayrıca ipotek alacaklısının istemine ihtiyaç bulunmaktadır.

D. İpoteğin Sigortacıya Bildirilmemesi Durumunda Sigortacı ile İpotekli Arasındaki İlişki

İpoteğin sigortacıya bildirilmemesi durumunda, rizikonun gerçekleşmesinden önce kanun koyucu sigortacı için herhangi bir özel yükümlülük öngörmemiştir¹²¹. Buna karşın, kendisine ipoteğin mevcudiyeti bildirilmemiş olsa dahi TTK m. 1029 uyarınca muaccel olan sigorta primlerini ya da sözleşme gereğince yapılması gereken diğer ödemeleri kanunen reddedebileceği durumlarda bile bunları ipotekli alacaklıdan kabul etmeye mecburdur¹²². TBK m. 83'te borcun bizzat ifasında alacaklının menfaati yoksa borçlunun şahsen ifa ile yükümlü olmadığı düzenlenmiştir. Bununla birlikte, borçlunun üçüncü kişinin yapacağı ödemeye itiraz etmesi durumunda ne olacağı TBK'da düzenlenmiş değildir¹²³. Öğretide, Alman Hukuku'ndaki (BGB m. 267) düzenlemeye paralel olarak alacaklının üçüncü kişinin yaptığı ifayı kabul

120 Açıklamalar için bkz. Başlık 2, d.

121 **Topsoy**, s. 162.

122 **Akıncı**, s. 102; **Sevinç Kuyucu**, s. 181.

123 Bu durumda alacaklı üçüncü kişinin yaptığı ifayı kabul edebilir ve borç sona erer ya da borçlunun ifaya karşı çıkması dolayısıyla alacaklı da ifayı kabul etmez. İkinci durumda alacaklı ifayı kabul etmemekle temerrüde düşmez. Açıklamalar için bkz. **Eren**, s. 954; **Oğuzman/Öz**, s. 254-255.

edebileceği gibi reddedebileceği de kabul edilmektedir. Buna karşın TTK m. 1029 hükmü sigorta ettirenin itirazına rağmen, sigortacının ifayı reddetme hakkını ortadan kaldırmaktadır¹²⁴.

SONUÇ

Sigorta tazminatı gemi ipoteği kapsamındaki en önemli kaim değerlerden biridir. Bu nedenle TTK'da m.1022-1029 hükümlerinde ayrıntılı şekilde düzenlenmiştir. Kanun koyucu sigorta sözleşmesinin bir tarafı olmayan bununla birlikte sigorta sözleşmesinin devamında menfaati olan ipotekli alacaklıyı koruyan hükümler derç etmiştir. Riziko gerçekleşikten sonra sigorta tazminatının ipotek sigortacıya bildirilsin ya da bildirilmesin ipotekli alacaklısının rızası olmadan sigorta ettiren malike ödenmesi mümkün değildir. Bunun yanında kanunda rizikonun gerçekleşmesinden önce de sigortacıya ipotekli alacaklı lehine bazı yükümlülükler öngörülmüştür. Sigortacının bu yükümlülükleri ipoteğin mevcudiyetinin kendisine bildirilmesinden sonra söz konusu olmaktadır. Başka bir ifadeyle, ipotekli alacaklı, sigortacıya bu bildirim yapmak suretiyle ek imkanlara kavuşmaktadır.

Buna göre izleyen primlerden birinin ödenmemesi ve bu sebeple sigorta ettirene bir ödeme süresinin tayin edilmesi durumunda sigortacı durumu gecikmeksizin ipotekli alacaklıya bildirmekle yükümlüdür. Zira ipotekli alacaklının muaccel olan prim borcunu ödeyerek sözleşmenin devamını sağlama imkânı vardır. Bu bildirim yapılmasa da sigorta ettirene verilen mühlet sonunda sigorta sözleşmesi sona erer. Bununla birlikte bildirim yapılmadığı için zarara uğrayan ipotekli alacaklı sigortacıdan bunun tazminini isteyebilecektir. TTK m. 1024/1 hükmünün lafzından sadece izleyen primlerin ödenmesinde temerrüt durumunda sigortacının bu yükümlülüğünün mevcut olduğu sonucu çıkmaktadır. Yani primin tamamının ya da taksitle ödeme kararlaştırılmışsa ilk taksitin ödenmemesi durumunda sigortacı ipotekli alacaklıya keyfiyeti bildirmekle yükümlü değildir. Bununla birlikte, durumu bir şekilde öğrenen ipotekli alacaklının primi ödeyerek sigorta himayesini başlatmasının önünde bir engel olmadığı kabul edilmelidir.

Yine sigortacı TTK m. 1456 hükmü uyarınca prim farkı istemi dolayısıyla sigorta ettirene ihtarda bulunduğunu gemi ipoteği alacaklısına bildirmekle yükümlüdür. Zira prim farkının ödenmemesi sebebiyle sigorta sözleşmesinin sona ermesi ipotekli alacaklının aleyhinedir. Bu bildirim

124 Prause, s. 45; Akıncı, s. 102; Sevinç Kuyucu, s. 182.

üzerine ipotekli alacaklının prim farkını ödeyerek sözleşmeyi ayakta tutması mümkün olmaktadır.

Sigortacı sözleşmenin cayma, fesih bildirimini ya da herhangi bir nedenle süresinden önce sona ermesi durumunda, sona erdiğini ya da henüz sona ermemişse sona ereceği tarihi ipotekli alacaklıya bildirmekle yükümlüdür (TTK m. 1022/2). Aksi durumda taraflar arasında sona eren sigorta sözleşmesi ipotekli alacaklı açısından yürürlükte olmaya devam edecektir. Kanun koyucu primin ödenmemesi nedeniyle sözleşmenin sona ermesinden farklı olarak, sözleşmenin cayma, fesih bildirimini ya da herhangi bir nedenle sona ermesi durumunda bunun ipotekli alacaklıya karşı bildirimden ya da ipotekli alacaklının durumu öğrenmesinden itibaren iki hafta daha geçerli olacağını hükme bağlamıştır. Dolayısıyla sigortacı bildirimden itibaren iki hafta daha ipotekli alacaklıya karşı rizikoyu taşımakla yükümlü kılınmıştır.

İpotekin mevcudiyeti tarafların sigorta sözleşmesi üzerindeki tasarruf yetkisini etkilemez. Yani taraflar sözleşmeyi sona erdirebileceği gibi sözleşmenin içeriğini de değiştirebilir. TTK m. 1024/4'e göre sigortacı, sigorta bedelini azaltan ya da teminatın kapsamını daraltan anlaşmaları da ipotekli alacaklıya bildirmekle yükümlüdür. Sigortacı bu bildirimden ya da ipotekli alacaklının değişikliği bir şekilde öğrenmesinden sonra iki hafta daha ipotekli alacaklıya karşı sözleşmenin değişiklikten önceki haline göre sorumlu olur. TTK m. 1024/4 hükmünde ipoteğin kapsamını daraltan ya da sigorta bedelini azaltan bir anlaşma yapıldığı takdirde söz konusu maddenin ikinci fıkrasının ilk cümlesinin kıyas yoluyla uygulanacağını düzenlenmiştir. Mezkûr hükmün ikinci fıkrasının ilk cümlesi bildirim yükümlülüğünü düzenlemektedir. İkinci cümle ise bildirimden sonra sigortacının sorumluluğunun ipotekli alacaklıya karşı iki haftalık süreyle devamını öngören hükümdür. Her ne kadar 1024/4 hükmü ikinci fıkranın ikinci cümlesine atıf yapmamış olsa da öğretide çoğunlukla iki haftalık sürenin bu durumda da uygulama alanı bulacağı haklı olarak kabul edilmektedir. TTK m. 1456 hükmünün altınca fıkrasına göre ise sigortacı, istem üzerine sigorta bedeli ve sigorta koruması hakkında ipotekli alacaklıya bilgi vermekle yükümlüdür. TTK m. 1024/4'ten farklı olarak bu hükümde sigorta bedeli ya da sigorta himayesine ilişkin bir değişikliğin olması aranmamıştır. Bu bilgiler ipotekli alacaklı için önemlidir. Zira sigortanın eksik sigorta olması ya da sigorta korumasının bazı rizikoları kapsam dışında bırakması, ipotekli alacaklı için geminin zayi olması durumunda başvuracağı sigorta tazminatının alacağı karşılayamama riski ile karşı karşıya olması

sonucunu doğurur. Bu bilgilere vakıf olan ipotekli alacaklının kendi menfaatini sigorta güvencesi altına alarak riski bertaraf edebilmesi mümkündür.

Sigorta sözleşmesinin aşkın ya da çifte sigorta sebebiyle geçersiz olması durumunda bunun ipotekli alacaklıya karşı ileri sürülmesi mümkün değildir. Yani sigortacı bu sebeplerle ipotekli alacaklıya karşı geçersizlik iddiasında bulunamayacaktır. Bununla birlikte, bu geçersizliğin ipotekli alacaklıya bildirilmesi ya da ipotekli alacaklının bunu bir şekilde öğrenmesinden sonra sözleşme iki haftanın geçmesiyle ipotekli alacaklıya karşı da sona ermektedir.

Sigortacının, ipoteğin kendisine bildirilmesi şartına bağlanmayan bir yükümlülüğü söz konusudur. TTK m. 1029'da yer alan hükme göre sigortacı kanunen reddedebileceği durumlarda bile muaccel olan sigorta primlerini ya da sözleşmeden doğan diğer ödemeleri ipotekli alacaklıdan kabul etmeye mecburdur.

KAYNAKÇA

- Abraham**, Hans Jürgen, Das Recht der Seeversicherung, 2. Auflage, de Gruyter, Hamburg 1967.
- Akıncı**, Sami, Türk Hukukunda Gemi İpoteği, Banka ve Ticaret Hukuku Enstitüsü, Ankara 1958.
- Aral Erdeleklioğlu**, İrem, “6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu Uyarınca Sigorta Ettirenin Prim Ödeme Borcu”, İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, S. 22, Y. 11, 2012, s. 203-222.
- Atamer**, Kerim, Gemi ve Uçak İpoteğinin Hukuksal Temelleri, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2012.
- Ayhan**, Rıza/**Çağlar**, Hayrettin/**Özdamar**, Mehmet, Sigorta Hukuku, 6. Baskı, Yetkin Yayıncılık, Ankara 2023.
- Cömert Akbay**, Büşra, “Aynı İkame İlkesi ve Paylaşmalı Mal Ayrılmış Rejimi”, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 25, S. 1, 2021, s. 267-311.
- Çağa**, Tahir, “Özel Hüküm Genel Hükümü Daima Bertaraf Eder mi?”, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, S. 3, 1991, s. 366-375.
- Çağa**, Tahir/**Kender**, Rayegan, Deniz Ticaret Hukuku I, 16. Baskı, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2010.
- Çeker**, Mustafa, 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanuna Göre Sigorta Hukuku, 25. Baskı, Karahan Kitabevi 2022.
- Çelik Partal**, Elif Çağla, Tekne Sigortalarında Teminatın Rizikolar Bakımından Kapsamı, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2011.
- Duran**, Osman, “Sigortalı Malın Haczi”, Ticaret ve Fikri Mülkiyet Hukuku Dergisi, C. 9, S. 1, 2023, s. 17-36.
- Eggers**, Peter MacDonald, “Mortgagees’ Interest Insurance”, Ship Building, Sale and Finance, Chapter 11, Ed. Baruş Soyer/ Andrew Tettenborn, Informa Law, London 2016.
- Eren**, Fikret, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 23. Baskı, Ankara 2018.
- Herber**, Rolf, Seehandelsrecht (Systematische Darstellung), 2. neu bearbeitete Auflage, de Gruyter, Berlin 2016.
- Hudson**, N. Geoffrey/**Madge**, Tim/**Sturges**, Keith, Marine Insurance Clauses, Fifth Edition, Informa Law, Abingdon 2013.
- Kalpsüz**, Turgut, Gemi Rehni, 5. Baskı, Turhan Kitabevi, Ankara 2004.
- Kara**, Hacı, Sigorta Hukuku, 2. Baskı, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2021 (Sigorta).
- Kara**, Hacı, Deniz Ticaret Hukuku, 1. Baskı, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2020.
- Kender**, Rayegan, Türkiye’de Hususi Sigorta Hukuku, 17. Baskı, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2021.

Memiş, Tekin, Türk Ticaret Kanunu Tasarısı'nın Sigorta Hukukuna Dair 6. Kitabının Genel Hükümlerinin Değerlendirilmesi- Türk Ticaret Kanunu Taslağı, Sigorta Hukuku Dergisi, Özel Sayı 1, 2005.

Nitelik, Muhammet Haluk, Türk Hukukunda Gemi İpoteği, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2022.

Oğuzman, M. Kemal/**Barlas**, Nami, Medeni Hukuk-Giriş-Kaynaklar-Temel Kavramlar, 23. Baskı, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2017.

Oğuzman, M. Kemal/**Öz**, Turgut, Borçlar Hukuku Genel Hükümler- Cilt I, 14. Baskı, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2016.

Oğuzman, M. Kemal/**Seliçi**, Özer/**Oktay Özdemir**, Saibe, Eşya Hukuku, Yenilenmiş ve Mevzuata Uyarlanmış 18. Baskı, Filiz Kitabevi, İstanbul 2015.

Omağ, Merih Kemal, "Gemi İpoteği ve Sigorta Tazminatı", Özel Sigorta Hukukuna Hâkim İlke ve Kurumlar (Makaleler-Tebliğler), On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2019, s. 375-378. (İpotek).

Omağ, Merih Kemal, "Sigorta Hukukunda Zenginleşme Yasağı", Özel Sigorta Hukukuna Hâkim İlke ve Kurumlar (1975-2016)-Makaleler-Tebliğler, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2019.

Osborne, David/**Bowtle**, Graeme/**Buss**, Charles, The Law of Ship Mortgages, Second Edition, Informa Law, Abingdon 2017.

Prause, Fritz, Das Recht des Schiffskredits, 3. neubearbeitete und erweiterte Auflage, de Gruyter, Berlin 1979.

Sevinç Kuyucu, Aslıhan, Gemi Finansmanı Sözleşmeleri, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2016.

Sözer, Bülent, Deniz Ticareti Hukuku, 5. Baskı, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2019.

Şenocak, Kemal, Mesleki Sorumluluk Sigortası, Turhan Kitabevi, Ankara 2000.

Şeker, Zehra, "Sigorta Ettirenin Taksitlendirilmiş Primi Ödeme Borcunda Temerrüde Düşmesinin Sonuçları", Prof. Dr. Kemal Oğuzman'a Armağan, Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 1, S. 1, 2002, s. 653-660.

Topsoy, Fevzi, "Sigorta Primlerinin Zamanında Ödenmemesi ve Bu Nedenle Sigortacının, Gemi İpoteği Alacaklısına Karşı Tazminat Ödeme Borcundan Kurtulması", İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 1, Özel Sayı, 2015, s. 29-66.

Topsoy, Fevzi, Deniz Ticareti Hukuku I, Legal Yayıncılık, İstanbul 2020.

Ulaş, Işıl/**Bektaş**, İbrahim, Ulaş Sigorta Hukuku-Birinci Cilt-Zarar Sigortaları I, 9. Bası, Turhan Kitabevi, Ankara 2023.

Ünan, Samim, Türk Ticaret Kanunu Şerhi- Altıncı Kitap-Sigorta Hukuku-Cilt I-Genel Hükümler, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2016.

Ünsal, Oğuzhan, Rehinli Eşya Üzerindeki Menfaatlerin Sigortalanması ve Hukuki Sonuçları, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2021.

Wieser, Felix, Versicherungsvertragsrecht, 4. aktualisierte und erweiterte Auflage, LexisNexis, Wien 2019.

Yazıcıoğlu, Emine, Kender-Çetingil Deniz Ticareti Hukuku,16. Baskı, Filiz Kitabevi, İstanbul 2020.

Yazıcıoğlu, Emine, Tekne Sigortası Sözleşmesi, Beta Yayıncılık, İstanbul 2003 (Tekne Sigortası).

Yazıcıoğlu, Emine/Şeker Öğüz, Zehra, Sigorta Hukuku, 5. Baskı, Filiz Kitabevi, İstanbul 2022.

Yazıcıoğlu, Emine, Sigorta Aracıları Hukuku I, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2010 (Sigorta Aracıları).

